

1
2
Censurat: GAVRILESCU.

HOVA VEZET A ZSIDÓK UTJA?

IRTA:

Dr. SIMON LAJOS

1919.

A „JÖVŐNK“ KIADÁSA.

Ára 8 korona.

HOVA VEZET A ZSIDÓK UTJA ?

IRTA:

Dr. SIMON LAJOS

BUDAPEST

„JÖVŐNK“ KIADÁSA.

1919.

KRAUSZ J. ÉS TÁRSA KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZET
V. FALK MIKSA-UTCA 15.

Országos Rabbiképz. - Zsidó Egyetem Könyvtára

SZÉLJEGYZETEK.

E tanulmányt előszó és minden kíséret nélkül szándékoztam a nagy közönség elé bocsátani. Aki manapság a zsidókérdéssel akar a nyilvánosság elé lépni, e lépést mivel sem kell megindokolnia. A jelen esetben azonban bizonyos tekintetben kivételes helyzet teszi az előljáró sorokat indokolttá, mert a közönség kezébe jutó tanulmányomat a proletárdiktatura alatt irtam meg s a diktatura bukása után csak ott eszközöltem a szükséges simításokat, ahol az írás idejében jelen esemény multtá, vagy félmulttá változott. A diktatura alatt pedig az a naiv remény élt bennem, hogy a magyar közönség nagy része tanulni fog az eseményekből, annál is inkább, mert nem könyvből kellett bizonyos ismereteket megszerezni, mely módszert a magyar közönség, a tiszteletre méltó kivételektől eltekintve, nem nagyon szerette, hanem az általa átélt életből és a saját bőrén és kárán. Keservesen csalódtam. Joggal remélhettem, hogy a mult év novemberétől kezdődőleg oly sok csalódáson átment magyar közönség meg fogja gyűlölni az autokrácia minden formáját, még akkor is, ha az a demokrácia, vagy éppen a szocializmus álarcában jelenik meg. Erős hittal hittem, hogy azok, akik egy tulzó politikai irányzat minden szenvedésén keresztül mentek, akik számára a hatalom sem sajtó, sem egyesülési, sem gyülekezési szabadságot nem adott, uralmuk első pillanatában a közszabadságok és demokrácia egyéb pilléreit fogják biztosítani és megszilárdítani oly módon, hogy azokhoz ne férhessen a jövőben szentségtörő kéz. E helyett azonban jön egy irányzat, mely „kereszténynek“ nevezi magát és az „a mit nem kívánsz magadnak, ne tedd meg másnak sem“ tanítása alapján állva ugyanazon módszert alkalmazza, amelyet ellene vettek

igénybe s ami ellen ennek képviselői mindég a leghatározottabban tiltakoztak.

A diktatura rémuralma alatt azt hittem, hogy az emberi gyarlóságok legvégsőbb határát látom, a kommunista uralom bukása után azonban ezen tévedésemet is be kellett látnom s utapasztalattal gazdagodtam. Megtanultam, hogy nemcsak az emberi szellem fejlődési képessége végtelen, hanem az emberben megtestesült állaté is. A diktatura kegyetlenségeit a „kereszténynek“ nevezett irányzat még súlyosabb kegyetlenségei követték s a szocializmus kalózlobogója alatt üzött politika után nem egy keresztény, hanem a kereszténységet cégerül használó politika következett. Ügyeljenek, akiket illet! A szocializmusnak legádázabb ellenségei sem ártottak annyit, mint kommunista maximalistái s ugyanez lesz a kereszténység magasztos eszméjének sorsa is, ha a legkeresztény-ellenesebb cselekedeteket a kereszténység jelszava alatt követik el. Behatolni a keresztény gondolatvilág mélyébe, — csak nagyon kevés kiválasztottnak adatott meg. A kereszténység devizája alatt üzött gonoszságokat azonban mindenki meglátja, akinek szeme van. És nagyon kevesen tudnak distingválni a kereszténység és a nevében véghezvitt kegyetlenségek között.

A magyar közélet ily eldurvult állapotában joggal felvetődik a kérdés, érdemes-e lelkiismeretünk és meggyőződésünk által komolynak tartott kísérlettel a nyilvánosság elé lépni és az orvos módszerével dolgozni, midőn sem kórház, sem klinika, sem laboratorium nem áll rendelkezésre, hanem az egész közélet egy vágóhid képét mutatja? Ahol csak áldozatok vannak és olyanok, akik áldozatot hoznak — a más életéből és vagyonából? Az örök optimizmus, mely az emberiség legértékesebb kincse, — pozitív irányban adja meg a választ. A szenvedő zsidósághoz és Krisztus követőihez fordulok, nem pedig *Szamuely* követőihez, akik szentségtörő módon veszik ajkukra Jézus nevét. A keresztény intelligenciának azon részéhez fordulok, mely e csuf időkben nem volt látható a nyilvánosság arénáján, mert itt ez időben csak

azok tűntek fel, akiknek szavuk és tüdejük van, nem pedig, akiknek szivük és gondolatuk is. Az utóbbiakhoz fordulunk, akik *igenis vannak*, de akiket nem ott kell keresni, ahol a piaci lárma üt zajt, hanem ahol a csendes szeretet, a megértés és belátás honol. *Ezeknek* irtam munkámat és *hozzájuk* szól egy zsidó, aki abban a hitben van, hogy a saját népével szemben oly időben tudott tárgyilagos, sőt talán szigoruan tárgyilagos lenni, mikor minden téren az ellenséges elfogultság ülte orgiáit.

E pár sorral igyekeztem betölteni azt a hézagot, mely a közönségnek átadott tanulmányom megírása és megjelenése között áll fenn.

Budapest, 1919. szeptember elején.

A szerző.

A ZSIDÓKÉRDÉS AKTUÁLITÁSA.

A béke utolsó éveiben keveset beszéltek Magyarországon zsidókérdésről. Ugy látszott, hogy a magyar nemzetnek teljesen sikerült ezt az oly nehéz problémát megoldani. A megoldás formulája a „zsidóság a magyar nemzet egyik felekezete“ jelszavában nyilvánult meg s általánossá vált a meggyőződés, hogy a zsidóság beolvadása teljes befejezést nyert és hogy felekezeti különállása a katolikus, protestáns, vagy egyéb felekezetek különállásának jellegével bír.

E felfogás ellen abban az időben csak két részről hangzott el különvélemény. Az antiszemitizmus szervezett pártjai és szervezetei és a cionizmus tartották felszinen a zsidókérdést. Az előbbi irányzat öncélból és existenciális szempontból, a cionizmus pedig abból a helyes meglátásból kiindulva, hogy a zsidó kérdés csak nyugszik, de nem szűnt meg és hogy a zsidóság és a többi nemzetek közös érdeke a zsidókérdés radikális megoldása. A hivatalos magyar zsidóság nem is késett, hogy ezt az álláspontot antiszemitának bélyegezze meg.

A háboru azonban nagy változást hozott létre ugy a zsidókérdés megnyilvánulási formájában, mint ennek megítélésében. A zsidóság és a keresztény társadalom nagy tömegeinek módjuk és alkalmuk nyílt empirikus módon meglátni és megtanulni Oroszországban, Orosz-Lengyelországban és Galiciában, — ahol a háboru legvéresebb csatái zajlottak le — hogy a zsidóság több mint egy felekezet. Az orosz fogság magányában pedig alkalmuk volt folytatni tapasztalati tanulmányaikat. A volt osztrák-magyar monarchia és Németország minden nemzetisége képviselve volt a fogolytáborban, ahol a keresztény magyar hadifoglyok és a zsidó foglyok között mind feszültebbé vált a viszony. Ennek oka főleg az az idegesség volt, melynek a kényszerü magány, tétlenség, az anyagi és szellemi eszközök hiánya és egyéb kielégítetlenségek a legbujább termő talaja.

Ennek az egészségtelen állapotnak a következményei természetesen a legegészségtelenebbek voltak. Mert a természetes szolidaritás helyett, melynek az összes hadifoglyok között fenn kellett volna állania, elhidegülés, sőt ellenségeskedés kapott lábra a zsidó és nem zsidó magyarországi hadifoglyok között s ez a helyzet kimélyítette azokat a tapasztalatokat, amelyeket a zsidókérdés tekintetében a zsidó és nem zsidó magyarországi katonák a zsidóktól oly nagy számban lakott keleti fronton szereztek.

A magyarországi zsidó katonák pedig úgy a harctéren, mint a hadifogságban igen gyakran jöttek össze a volt Ausztriából, Németországból és a volt monarchiához tartozott délszláv részekből való zsidó katonákkal, akik felvilágosították őket a zsidókérdésnek lényegéről, a cionizmusról és zsidó kulturáról, úgy, hogy ebből a forrásból is annak tudatára jöttek, hogy a zsidókérdés nem felekezeti kérdés.

Azonban magában az országban is nagyot változott a helyzet. A háboru fenekestől forgatta fel a gazdasági viszonyokat. A béke utolsó éveit egész Európában a tultermelés állapota, tehát árubőség és pénzszükség jellemezte. Abban a pillanatban azonban, midőn nyilvánvalóvá vált, hogy hosszú háboruval állunk szemben, a hadvezetőségnek gazdaságilag is hosszú háborura kellett felkészülnie. Megindult a termények és áruk gyors iramban való felhajtása és bevásárlása. Az áruraktárak lassanként kiürültek s az áru helyébe pénz lépett, mely annál kevesebbet ért, minél nagyobb tömegben hagyta el a bankóprést. Minthogy pedig a kereskedelem nagyrészt a zsidóság kezében volt és ugyancsak zsidó volt a közvetítéssel foglalkozók túlnyomó száma is, a zsidóság a békében sohasem remélt pénzmennyiséghez jutott. Ugyanez volt azonban a helyzet a svéd és dán u. n. „gulyásbárók“-nál és svájci kereskedőknél is, akik pedig keresztények. Ezzel egyidejűleg azonban a háboruelső hónapjaiban a monarchia seregei kénytelenek voltak most már köztudomásu okok miatt állandóan visszavonulni és az orosz seregek már-már az Alföldet készültek előzőlni. A helyzet a legfeszültebb volt és ily hangulatban jutottak köztudomásra a háborukban elkerülhetetlen hadseregszállítási csalások, melyeknek elkövetői nem kis részben kereskedők, tehát zsidók voltak. És mint ez már ilyenkor történni szokott, az egyes zsidók bünei miatt az egész zsidóságot a vádlottak padjára ültették.

A zsidóellenes hangulat kitünő tápot nyert a már említett pénzbőségben is, amely a zsidó parvenük oly nagy számát kel-

tette életre, amely a parvenükben oly gazdag nép történetében is ritkítja párját, kik örült költekezéseikkel, gazdagságuknak a legizléstelenebb módon történő nyilvános fitogtatásával a keresztény és az intelligens zsidó közvéleményben egyaránt a legnagyobb ellenszenvet keltették. Míg azonban a józan zsidó közvélemény ellenszenvé csak a „hadimilliomos“ és parvenü ellen nyilvánult meg, a keresztény közvélemény idegenkedése az egész zsidóság ellen irányult.

A pénzbőség és az áruhiány ugyanazon érem különböző oldalai és mindkettő következménye a drágaság volt, mely azóta sem szűnt meg. Ezt a drágaságot kizárólag az az osztály szenvedte meg, melynek nem sikerült az áremelkedés áthárítása. Ez pedig főleg a köztisztviselők osztálya, vagyis a keresztény intelligencia törzse. Minthogy pedig a drágaság megjelenési formája az áru megvásárlásakor való fizetés, mely a kereskedőnél történik, érthető, hogy ennek ódiuma a kereskedőre hárult, tehát ismét a zsidóságra. Arról, hogy a parasztság sohasem sejtett mértékben gazdagodott, hogy ez az osztály ugyanolyan árdrágítást követett el terményeivel, mint zsidó kereskedő a maga áruival és hogy a földművesek és földbirtokosok adósságaikat, a háboru első évében csaknem teljesen kifizették a háboru csekély értékű osztrák-magyar valutájával s hogy erre ily rövid idő alatt képesek voltak, — mindenki megfélekedezett. Mi is csak a teljesség kedvéért említjük meg és nem célunk ennél a kérdésnél időzni, minthogy nem háborus közgazdasági tanulmány megírása a célunk, hanem azoknak az okoknak rövid felsorolása, melyek a zsidókérdés aktualitását és kiéleződését előidézték. Másrészt pedig nem akarunk azoknak a modern apologetáknak hibájába esni, akik az antiszemita vádak elleni védekezésnél azzal a módszerrel élnek, hogy az antiszemitáktól szerencsenre befekett zsidóságot ártatlan fehér báránnyá akarják mosni. Az antiszemita publicisztika csupa gonosz, árdrágító, csaló, hadseregszállító, felmentett zsidót ismer, az előbb említett zsidó apológia pedig csak ártatlan, becsületes, tisztességes, hős és önfeláldozó zsidókat. A helyzet azonban nem egészen úgy áll, mert nem olyan fekete a zsidóság mint amilyennek a falra festik, nem is oly fehér azonban, mint amilyenre magyarországi védelmezői igyekeztek mosni.

Tanulmányunknak éppen az adja meg a létjogosultságát, hogy — amennyire lehet — objektíven és főleg a legteljesebb

őszinteséggel ismertesse meg a keresztény magyar társadalommal a zsidókérdés azon vonatkozásait, melyek döntő szerepet játszanak a keresztény társadalom és a zsidóság viszonyában. Ez a kérdés veszedelmesen elmérgesedett, aminek közvetlen, időbelileg utolsó, de jelentőségben legfőbb oka a proletárdiktatura, amely azonban nem annyira a proletáriátus diktaturája, hanem azon szerveknek az országra oktrojált uralma volt, akik a hatalmat a proletáriátus nevében bitorolták és gyakorolták. Ezek a szervek kezdve a népbiztosok nagy számától a politikai megbízottakig aránylag nagy részben szintén zsidók voltak s így a keresztény társadalom nem a proletáriátus diktaturáját, hanem ismét általánosítva zsidók uralmát vélte érezni és zsidóktól suhogtatott korbácsok ütését érezte a hátán. Míg a zsidóság *csak* osztályuralmat érzett maga fölött, mely szellemileg és gazdaságilag teljesen elnyomta, addig a keresztény társadalom nemcsak az osztályuralom elnyomó hatalmát sinylette meg, hanem úgy érezte, hogy egy idegenek által gyakorolt elnyomás sokkal fájdalmasabb fizikai és lelki torturáján ment keresztül.

Ily körülmények között lelkileg teljesen érthető, hogy a zsidókérdés nemcsak elmérgesedett, hanem a keresztény társadalom csaknem ellenségként áll a zsidósággal szemben. Megérteni annyit jelent ugyan, mint megbocsátani, de a megértés még nem jelenti egy állapot igazságosságát, jogosságát és főképpen pedig helyes voltát. Nem, különösen pedig a mai körülmények között! Mert a keresztény magyarság és a zsidóság sohasem voltak annyira egymásra utalva, mint a mai viszonyok között. Elég, ha e tekintetben csak arra a körülményre utalunk, hogy hazánkban talán sohasem volt oly fontos hivatása a kereskedelemnek, mint a mai napokban és a legközelebbi időben. Az okok felsorolása majdnem fölösleges. A magyar zsidóságra tehát különösen fontos szerep vár Magyarország gazdasági és pénzügyi reorganizációjában. Külföldi és a Magyarországtól elszakított részekkel fennálló kereskedelmi és pénzügyi összeköttetései azok a csatornák, melyeken a nemzetközi forgalomnak Magyarország felé kell áramlania. A magyar nemzet pedig éppen a zsidósággal szemben tanusított liberális politikájával az egész világ zsidóságának rokonszenvét vivta ki. *Herzl* Tivadar már 1903-ban a zsidóság két óázisának nevezi Angliát és Magyarországot. Ez a felfogás immár közkeletű a világ zsidósága előtt. S ennek a véleménynek megváltoztatása beláthatatlan kárt okozna

Magyarországnak, melyet pedig ennyi szenvedés és megpróbáltatás után igazán még a szellőtől is óvni kell.

De a zsidóság is ugyanolyan mértékben van a keresztény magyarságra ráutalva és pedig úgy az összzsidóság, mint pedig a magyar zsidóság is. Az összzsidóságnak ugyanis szinte megoldhatatlan problémákat vetett fel a lengyel zsidók millióinak ügye. Az egész világ zsidóságának megfeszített energiájára van szükség, hogy a zsidóság ezen nagy tömegének ügye megnyugtató módon rendeztessék. Ha egy netáni állandó antiszemita kurzus még a magyar zsidóság problémáját is világproblémává tenné, oly feladat állana az összzsidóság előtt, melynek megoldása meghaladná erőit. A magyar zsidóságra nézve pedig, — mely már annyit szenvedett a háboru alatt és után, — melynek nemcsak háborus keresményét tette tönkre az októberi forradalom után bekövetkezett felbomlás és a bolsevizmus, hanem messzire visszavetette békebeli gazdasági jóléte mögé és melyet bűnöző hadseregszállítói, árdrágítói és bolsevikiei erkölcsileg is a legnagyobb mértékben kikezdték, — valóságos életszükséglet a béke és nyugalom, mint a produktív munkának és a keresztény társadalommal való kibékülésnek kizárólagos feltételei.

Ha tehát az egész országra nézve életkérdés a keresztény magyarság és a zsidóság közös munkája és békés együttműködése, akkor ennek legelső feltétele a keresztény társadalom részéről a zsidósággal szemben tanusított ellenséges érzület megszüntetése. Egyelőre nem is barátságos hangulatot kérünk, hanem csak a semleges várakozás politikáját. Ez a kívánság annyival is inkább jogos, mert noha, — mint már említettük — a keresztény társadalom jelenlegi hangulata teljesen érthető, sem nem jogos, sem nem igazságos. Mert, — mint ki fogjuk mutatni, — az a körülmény, hogy a zsidóság, illetőleg zsidó egyének oly abnormálisan nagyszámban vettek részt a proletárdiktatura vezetésében és igazgatásában, ép oly mértékben irandó a zsidóság, mint a keresztény társadalom terhére. Ha pedig a bajokat felismertük, könnyű lesz az orvosságot is megtalálni.

A zsidókérdés helyes megítélésének akadályai.

A magyarországi zsidókérdés megítélésének és helyes fel-fogásának két nagy akadály van. Az egyik subjektív természetű, a másik azonban objektív alapokon nyugszik.

A tisztánlátás subjektív akadályát abban látom, hogy a magyarságnak és zsidóságnak még nem volt alkalma arra, hogy teljesen őszintén szóljon egymáshoz. Az előbb már említett antiszemita és zsidó felekezeti publicisztika feleseléseit természetesen nem tarthatom őszinte beszédnek. Mindkettőnek első sorban politikai és kiadóhivatali céljai voltak. Az egyiknek az állott érdekében, hogy minél jobban befektítse a zsidóságot, a másiknak, hogy minél fehérebbre mossa. Senki sem lett okosabb sem az antiszemita, sem pedig a zsidóvédő iratok olvasásától. Temperamentum dolga volt, hogy az elfogulatlan olvasó melyik álláspontot fogadta el. A keresztény átlagolvasó rendszerint antiszemita olvasmányainak adott igazat, azonban zsidó barátai és ismerősei voltak azok a kivételek, akik a szabályt megerősítették, mert még sem voltak olyan feketék amilyeneknek az antiszemita olvasmány a zsidóságot lefestette. Az intelligens keresztény olvasó helyzetét pedig klasszikusan jellemzi *Alföldy Ede*, a budapesti ítélő tábla tanácselnöke a *Huszdik Század* u. n. zsidó füzetében (XVIII. évf. 36. köt. 1-2. sz.) ahol többek között a következőket mondja:

„De hát tulajdonképen van-e nálunk zsidókérdés? Ha őszinték akarunk lenni, azt kell felelnünk, hogy igenis van, még pedig majdnem az elmérgesedés folyamatában. Ennek az elmérgesedésnek a tünetei a nyilvánosság előtt nem igen jelentkeznek, de bizalmasabb körökben bő alkalom nyílik azokra a tapasztalatokra, hogy legfőbb ideje már a kérdést tisztázás végett a nyilvánosság elé terelni. Ki nem tapasztalta, különösen újabb időkben, hogyha három-négy ember összejön, előbb körültekintenek, hogy nincs e gyanús ember a társaságban és ezután szabad folyást engednek a zsidó kérdés tárgyalásának?“ (I. f. 41. old. Ez a leírás ma már kissé anakronisztikus. A szerző“.)

Majd tovább folytatva a következő igen találó megállapítást teszi: „A zsidóság bünlajstroma közkézen forog ugyan, de a nyilvánosság kizárásával, ugyszólván csak „kéziratos gyanánt“ és *ennélfogva az őszinte vélemény vagy tárgyilagos bírálat nem igen juthat a nyilvánosság elé, hanem az egyoldalú megítélések akadálytalanul elmérgesítik a kérdést.*“ (U. o. 41-42 old.) A ritkítások tőlem valók. A szerző.)

Ennek az annyira hiven jellemzett helyzetnek oka kizárólag a magyar zsidóságnak az a magatartása, mellyel minden keresztényt, aki a „zsidó“ szót nyilvánosan a szájába vette, anti-

szemitának, klerikálisnak és reakcionáriusnak bélyegzett meg. Ugyanilyen sorsban részesültek azok a zsidók is, akik a zsidókérdést nem a hivatalos felekezeti zsidóság fajmagyar szempontjai és receptje szerint tárgyalták és erre céloztunk, midőn az előbbi fejezetben rámutattunk arra, hogy a cionisták és antiszemiták egy kalap alá kerültek a felekezeti publicisztika hasábjain. Ennek a jogtalan érzékenységnek az lett a természetes következménye, hogy a jóhiszemű, objektív és jóakaratu keresztények a zsidókérdésről való véleményüket csak „kézirat gyanánt” adták tovább és hogy a zsidókérdés tárgyalása keresztény magyar oldalon csakugyan a reakcionáriusok, klerikálisok, antiszemiták kezébe került, akik aztán a szimmetria szabályai szerint megkapták zsidó részen méltó ellenfeleiket.

A jóhiszemű, őszinte és a megfelelő nyilvánosság előtt lezajló megvitatás hiányának ugyancsak az lett a természetes következménye, hogy a kifejezésre nem juttatott vélemények és felfogások visszafojtott indulatokká sűrűsödtek s a legelső alkalommal gyűlölködő szenvedélyek formájában kerestek és találtak kivezető utat. A háborus és jelenlegi magyar antiszemitizmusnak helyesebben a zsidóság elleni hangulatnak ez a legfontosabb lélektani oka.

A megértés és helyes megítélés másik, sokkal súlyosabb és mélyebben fekvő akadálya *a zsidóság nemismerése és félreismerése*. Ez az állítás meglepően és valószínűtlenül hangzik és talán egyenesen kétséggel fogja a t. olvasó fogadni annak a ténynek megállapítását, hogy nemcsak a keresztény társadalom nem ismeri a zsidóságot, *hanem magának a zsidóságnak sincs meg a legcsekélyebb önismerete*.

A zsidókérdésnek ugyanis két oldala van. Az egyik a zsidóság belső állapota, a zsidóság mivoltából folyó problémák, a másik pedig a zsidóság viszonya azon népekhez, melyek között él. A zsidóság mivolta és lényege az, mellyel sem a keresztény társadalom, sem pedig a zsidóság nincs tisztában, sőt azt egyenesen félreismerik. Természetes tehát, hogy hamisan kell megítélniök azon viszonyt is, melyben a keresztény nemzetek a zsidósággal állanak.

A keresztény társadalom a zsidóságot azon jó és rossz tulajdonságokból itéli meg, melyekkel előtte megjelenik. Minthogy pedig több rossz oldalát látja meg, mint jó oldalát, ez a kép nem valami hizelgő a zsidóságra. A keresztény társadalom sem

a jó, sem pedig a rossz tulajdonságok eredetét és forrását nem ismeri, mert a zsidóság belső életéből és történetéből igen keveset, vagy éppen semmit sem tud.

A zsidóság belső élete ott, ahol kulturált viszonyok között él, ugyanolyan külső formák között folyik le, mint a keresztény társadalomé. Ahol pedig kulturátlan miliőban él, ott azon igen kevésbé esztétikus külsőségekből következtet belső életére, melyekről a volt északkelet-magyarországi és galicziai zsidók oly ismertek. Ezek okait és eredetét nem tudja, tehát szintén nem értheti meg őket. A zsidóság ugyanis, mint minden más nép, vagy nemzet, történeti fejlődés eredménye. És senki sem tudja a zsidóságot megérteni, vagy megismerni, aki a zsidóság történetét nem ismeri s így nincs tisztában azokkal az erőkkel és tényezőkkel, melyek a zsidóság mai helyzetét létrehozták. Csak így történhetett meg az a szinte érthetetlennek látszó jelenség, hogy bár a zsidóság hosszú évezredek óta él együtt a különböző nemzetekkel, ezek sokkal kevesebbet tudnak róla, mint ama nemzetekről, melyekkel semmi kapcsolatuk nincs. *Csak az esetben keletkezhetik megértés a zsidóság és keresztény népek, tehát a magyarság és a zsidóság között is, ha a magyar nemzet megismeri és megérti a zsidóság fejlődését és lényét és viszont ha a zsidóság is megérti a keresztény magyar nemzet nemzeti és keresztény világfelfogását.* Organikus, egymást kizáró ellentétek nincsenek a magyarság és zsidóság között s így a megértés hiánya mindkét részről a közeledésnek legnagyobb akadályja és az eltávolodás legfőbb oka.

A modern zsidóság kialakulásának előzményei.

A mai zsidóság két nagy részre oszlik: *a keleti és nyugati zsidóságra.* Előbbi magában foglalja az orosz, lengyel, romániai és bukovinai zsidóság, valamint az integritásos Magyarország volt északkeleti megyéiben élő zsidóság nagy részét. Ez a zsidóság képezi a világ zsidóságának nagyobbik felét. A keleti zsidóság nagy tömegei az európai kulturától csaknem érintetlenül zsidó népi életet élnek és ugy külső életmódjukban, mint pedig gondolkozásukban és világfelfogásukban élesen különböznek a környezetükben élő népektől. A zsidóság ezen része érzésében

és gondolkozásában alig különbözik valamiben a XVIII-ik század zsidóságától. A történelem teljesen megállott fölötte s ha a gazdasági élet kényszerüségai nem vonszolnák ki az európai élet keretébe, nagyon keveset különböznének őseiktől. E zsidóság nagy tömegei a legsúlyosabb elnyomásban és gazdasági nyomorban éltek és élnek s a világháboru őket sujtotta a legkatasztrófálisabban. Elpusztította anyagi javaikat és az Európa keletén beállott politikai változások őket sujtották a legérzékenyebben. Lengyelország feltámadása az orosz polgári forradalom által eltemetett pogromok feltámadását jelentette számukra s a bolsevizmus uralma Oroszországban és Ukrajnában a vandalizmus korszakát jelenti a zsidóság anyagi és szellemi fejlődése szempontjából. A középkor nem mult el a zsidóság e tulnyomó részének feje fölött, hanem egy második, sokkal súlyosbitott kiadásban jelent meg számára.

A zsidóságnak e része kívül esik jelen tanulmányunk tárgyán és keretein s csak ott fogunk erre a kérdésre visszatérni ahol erre az összefüggés okából szükség lesz.

A nyugati zsidóság fejlődése a XVIII. század közepéig csaknem azonos a Kelet zsidóságáéval. Az egész zsidóság, tehát a nyugati is, a legsúlyosabb elnyomásban élt és szenvedései még a jobbágyság szenvedéseit is felülmúlták. A jobbágyoknak voltak jogaik, ha csekélyek is, mégis csak *jog* volt és a jobbágyság is része volt a feudális társadalomnak, nemzetileg és vallásilag többnyire az uralkodó nemzethez tartozott. Az elnyomott zsidóságnak azonban nem voltak jogaik. Amit a zsidóság jogának neveztek, *papirosjog* volt, melyet akkor lehetett széttépni, amikor az szükségesnek mutatkozott és tetszett. Számos esetet lehetne felhozni a zsidóság történetéből annak bizonyítására, hogy a legnagyobb u. n. zsidókiváltságleveleket mint tépték széjjel egyik napról a másikra és mint kellett ugyancsak egyik napról a másikra vándorbotot kezébe vennie az addig viszonylagos jólétben élt zsidóságnak. Ennek legutolsó esetét Oroszországban láttuk, midőn a mult század nyolcvannas éveiben az *Ignatiew*-féle törvények egy csapásra véget vetettek az orosz zsidóság szabadságának és fejlődésének.

A zsidóság teljes gazdasági, nemzeti és vallási különélése a többi népektől, tetézve a súlyos elnyomatással, két életet fejlesztett ki a zsidóságban. Egy külső és belső életet. A külső élet a mindennapi élet örökös bajaival való küzdelem legkeservesebb

formája volt. A zsidóság belső élete ellenben teljesen elütött külső életétől. Azt lehetne hinni, hogy elkeseredés és kétségbeesés lett urrá a zsidóság lelkén, azonban e helyett a belső harmonia, a hit és a jobb jövőbe vetett bizalom voltak a zsidóság azon eszméi, melyek fenntartották lelki egyensúlyát a legridegebb elnyomás majdnem két évezredes korszakában. A zsidóságnak a világtörténelemben páratlanul álló szenvedései a messiási ideában találtak enyhülést. A megkinzott zsidóság ezt az állapotot csak ideiglenesnek tartotta, amelynek a Messiás eljövetele véget vet és azután a zsidóság egyesülni fog ősei földjén, Palesztinában és az örök boldogságban, melyben nemcsak a zsidóságnak, hanem az összes nemzeteknek része lesz. Megtörtént tehát az a csoda, hogy egy maroknyi nemzet, ősi hazájától megfosztva, az egész világon kis és nagy nemzetek között szétszórva, a legkegyetlenebbül elnyomva, hitével, a közös leszármazás tudatával, a jobb jövőbe vetett bizalommal, tehát *az idealizmus legnagyobb fokával* szinte két évezreden keresztül tartotta fenn magát és menekült meg úgy a fizikai, mint pedig a nemzeti megsemmisüléstől.

Az a nagy elzárkózottság azonban, amely a zsidóságot teljesen külön életre kényszerítette, azzal a súlyoskövetkezménnyel járt, hogy a zsidóság teljesen elvesztette a kapcsolatot az európai kulturális fejlődéssel és az európai nemzetek kulturájával teljesen idegenül állt szemben. Ez az állapot nemcsak abban jutott kifejezésre, hogy nem ismerte az európai nemzetek történetét, kulturáját, tehát teljesen idegen volt tőle az európai kultúra és az európaiság egész lényege, hanem zsidó kulturája *formálisan* is teljesen elütött az európai kulturák formájától. Nem csak abban állott a zsidóság kulturális elzárkózottsága, hogy pld. a maga történetét ismerte, a többi nemzetekét pedig nem, hogy a maga irodalmát ismerte, a többi nemzeteké pedig ismeretlen volt előtte, de a maga történetét is csak homályosan ismerte, Mózes öt könyvét is csak kommentárok és alkomentárok magyarázataival terheltén, irodalmáról semmit, vagy csak igen keveset tudott, a héber nyelv szintén holt nyelvvé merevedett a fejlődés nagyon kevés kilátásával s a zsidóságról való minden tudása a talmudi casuistika szörszálhasogató jogeseteinek ismeretében merült ki, anélkül, hogy a talmud történetéről, keletkezésének körülményeiről bármit is tudott volna.

Körülbelül ily kulturális viszonyok között találta a zsidó-

ságot a felvilágosodás korszaka, mely a nagy francia forradalmat előkészítette.

A zsidóság számos szerencsétlenségeinek talán legnagyobbja, hogy ebben a nagy korban nem találta meg a maga nagy emberét. Oly ponton állott a zsidóság, hogy csaknem két évezredes testi és szellemi elnyomás béklyóitól fog megszabadulni és közeledett az a nagy pillanat, hogy a fizikai és szellemi gettóba zárt zsidóság széttörve fogja látni mindazokat a bilincseket, melyek testi és szellemi szabad mozgásában megakadályozták s amelyek lehetlenné tették lelkének szárnyalását és görnyedten kényszerítették a földön járni. A világtörténelem és saját történetének ezen nagy forduló pontján minden irányítás és tájékozódás nélkül állott az események rohanó árában. A zsidó történet-írás ugyan *Mendelssohn Mózes*t tartja e kor új zsidó prófétájának, aki megmutatta kora zsidóságának az utat, mely a modern fejlődéshez vezet. Azonban az utókor és az események bebizonyították, hogy nem az általa megjelölt ut volt az igazi és hogy a *Mendelssohn* nevéhez fűződő asszimiláció teljes erkölcsi csőd elé juttatta mind a zsidóságot, mind pedig azt a politikát, mely az asszimilációtól várta a zsidókérdés megoldását.

Az asszimilációval kezdődik a zsidóságnak *keleti és nyugati zsidóságra való szakadása*. A német zsidóság Mendelssohn nevéhez fűződő asszimilációjának mintájára történt meg az egész zsidóságnak a keresztény nemzetek közé való beilleszkedése. Megjegyzendő azonban, hogy az asszimiláció alapjára a zsidóságnak csak egy kis rétege helyezkedett. A zsidóság nagy többsége, a keleti zsidóság nem akart és ma sem akar asszimilálódni.

Az asszimiláció és ennek külső formái.

A zsidóságnak a keresztény népekétől teljesen eltérő kultúrája, története és életviszonyai a zsidó népnek nemcsak gondolkozását, hanem ösztöneit is teljesen más irányban formálták ki, mint a keresztény népekéit. Ennek az eltérő fejlődésnek az lett azután a logikus következménye, hogy amidőn testi és szellemi ujjászületését kellett volna megkezdenie és ezzel az európai kulturnemzetek közé beilleszkedni, ezt éppen fordítva

kezdte meg, mint a többi nemzetek. Mig ugyanis a többi nemzetek saját kulturájukon keresztül kerestek és találtak összeköttetést az európai kulturákkal, melyek ujjászületésüket eredményezték, a zsidóság saját kulturájának teljes mellőzésével kizárólag az európai kulturák útján akart ujjászületéséhez eljutni. Ennek az igazságnak legkézenfekvőbb illusztrálása a zsidóság, valamint a magyarság XIX. századbeli ujjászületésének csak fölületes összehasonlítása is. A magyar nemzet történetének a zsidósággal számos ponton való külső hasonlósága csak könnyebé teszi ezt a feladatot. A magyar nemzet története annyiban hasonló a zsidóságéhoz, hogy csak szórványosan adatott meg mindkét népnek a nyugodt munka lehetősége, mert vagy belső, vagy pedig külső harcok akadályozták meg anyagi és szellemi munkálkodásuk folytonosságát, mely a többi nemzetek nagy anyagi és szellemi kulturáját létrehozta. Miként a zsidóságnak állandóan küzdenie kellett a beolvadás ellen, mert nagy nemzetek közé volt ékelve, a magyarságnak is ez volt az osztályrésze. Az eredmények majdnem azonosok voltak.

Mária Terézia és II. József különböző eszközökkel folytatott germanizáló politikája megteremtették gyümölcsüket. A magyar nemzet csak mint politikai fogalom állott fenn. A paloták német és francia szótól voltak hangosak, a nemesi curiákban a latin nyelv honolt, *a magyar nyelv* csak a jobbágykunyhókban és a cselédházakban volt használatos.

A nemzet jobbjá étségbeestek a nemzet jövője fölött és a multban kerestek menedéket és vigasztalást. Ha talán nagyon homályos is e kép, de mégis ez volt a helyzet a reformkorszak előtt.

A zsidóság helyzete nagyjában ugyanez volt a felvilágosodás korszakában. Ősi nyelvét, a hébert elfelejtette, illetőleg csak olvasni tudta, de nem értette, hanem majdnem az egész világon, a spanyol-portugál zsidók utódait kivéve, — egy a zsidóságtól teljesen idegen nyelvet, a német és orosz zsargon zsidót (jiddis) beszélt. Sajnos, a zsidóság még történetét sem ismerte, tehát még nem is jutott tudatára annak a mély süllyedésnek, melyben van s csak fizikai elnyomatásának tudata tartotta fenn benne a messiási hitet és ezzel egy jobb jövő korszakának reményét. Ámde a magyar nemzet a magyarságtól való minden elidegenedése dacára is mégis csak tartott fenn összeköttetést az európai kulturákkal. És ami a legfontosabb, volt egy érintetlen osztálya, ös-

talaja: parasztsága, melyre építeni lehetett és mint a következmények megmutatták, ebből és erre építették fel az új magyar kulturát. A zsidóság azonban még e tekintetben is kedvezőle-
nebb helyzetben volt.

Midőn a magyar nép jobbjai annak a tudatára jutottak, hogy minden kulturális tevékenység és gyarapodás eszköze a nyelv, „melyben a nemzet él” — annyira el van parlagiasodva, hogy sem az irodalom, sem a tudomány művelésére nem alkalmas, feltámadt a nyelvújítás vágya és készsége és ha sok botlás után is, de mégis megszületett az új magyar nyelv: az irodalmi és tudományos magyar nyelv, mely azután megtalálva a kapcsolatot a nép nyelvével, a gyönyörű magyar nyelv feltámadására vezetett, melynek fejlődése beláthatatlan perspektívára mutat.

A társas élet és a kulturális légkör hiánya az érintkezést is parlagivá tette és minden társadalmi mozgalmat lehetetlenné tett. Ekkor *Széchenyi*-je támadt a nemzetnek, aki bátor lélekkel és maró gunnyal ostorozta a társas élet durvaságainak és parlagiasságának minden megnyilvánulását, aki nem csak a közgazdasági regeneráció útját mutatta meg nemzetének, hanem a köz- és magánélet európai formái iránti szeretetet is beléoltotta.

A magyar nemzet tudományos kulturája még szépirodalmi kulturájánál is szegényebb volt, a magyar nemzetnek tudományos napszámosai támadtak és ismét *Széchenyi* volt az, aki nem csak utat mutatott e téren is, hanem egy történelmivé vált nemes gesztussal élő intézményt is emelt a magyar tudománynak.

Irodalom, tudomány, közélet és gazdasági élet pezsgésnek indultak és a költők most már nem azért mentek vissza a múltba, hogy ott vigaszt keressenek a sivár jelen és kilátástalan jövő ellen, hanem, hogy a múlt fényénél egy dicső jövő képét lássák és láttassák meg.

A zsidóságnál azonban mindez fordítva történt. Volt gyönyörű nyelve, a héber nyelv, az ó és új testamentum, a próféták, a zsoltárok és költők generációjának nyelve. A zsidóság újjászületéséről elnevezett korszak azonban nem sietett ezt a készen állott anyagot a zsidóság regenerálására felhasználni, habár történtek kísérletek és nagyon sikeres kísérletek, de ez az igyekezet csak a szándéknál maradt meg és nem tudott állandó fejlődéssé szélesedni. E helyett azonban Mendelssohn, aki csak késő ifjukorában tanult meg németül és sajátította el a német kulturát, mert a német-zsidó volt az anyanyelve és talmudi a műveltsége,

20
„*Filozófiai beszélgetések*“ című német nyelven írt és megjelent művében már a németeket gáncsolja azért, mert „szellemük mély tartalmát félreismerve a francia izlés igájába hajtják fejüket.“ (Graetz Heinrich: *Volkstümliche Geschichte der Juden*, 3. köt. 472. lap, 6. kiadás). A zsidóság nagy történetirója, aki különben erősen nacionalista érzelmű, dicsérőleg jegyzi meg róla: „Ez a zsidó németebb, vagy németeskedőbb volt, mint korának legtöbb németje és a „filozof király“-nál is.“ A gettóból elsőnek kiemelkedő zsidó tehát, mielőtt egy idegen nyelvet megtanult, azonnal *filozófiai művet írt rajta* s hozzá még pápább a pápánál is. Nem arra törekszik, hogy a beláthatatlan fejlődésre alkalmas héber nyelvet az európai kulturának a zsidósághoz vezető csatornájává tegye, hogy ezt a nyelvet a való élettel kapcsolatba hozva, megtisztítsa a zsidóságot a zsargon nyelvek zavaros lelki hatásaitól, hanem a német nyelv útján a németséghez fordul és egy, a zsidóság szempontjából teljesen közömbös, legjobb esetben is általános érdekű filozófiai munkát ír.

Mendelssohn-nak nagy egyéni sikerei voltak irodalmi és tudományos működésével. Képességei és Lessinggel való barátsága révén tagja lett a német tudományos és irodalmi társaságoknak s az első német irodalmi kávéháznak is. Egyéni sikereiből az egész európai zsidóság részt kért magának s érvényesülését az egész zsidóság a maga érvényesülésének tekintette. Nem a zsidóság kulturája terén alkotott műveivel nyerte meg a keresztény világ elismerését a maga és a zsidóság számára, hanem éppen megfordítva az ő zsidó egyéniségének, tehetségének a nem zsidó kultúra terén megnyilvánult működése hozott részére sikert, tehát az alkalmazkodó képesség az idegen kultúrához és nem a zsidó téren megnyilatkozó teremtő erő.

Azóta is ez a zsidó karriernek genezise, s innen datálódik az a klikkszerű szellem, mellyel a zsidóság a soraiból kikerült és a keresztény társadalmakban kiemelkedő egyéniségei iránt viselkedik, mert azt hiszi, hogy azok az egész zsidóságra fényt vetnek, holott itt nem a zsidó szellem alkotásával, hanem csupán alkalmazkodó képességével állunk szemben.

A zsidóságnak az európai kulturába való bekapcsolódása elkerülhetetlen szükségesség volt. Az idő és a zsidóság kulturális helyzete a legnagyobb ellentmondásban voltak egymással. Mendelssohn, úgy vélte a problémát megoldhatónak, hogy a bibliát lefordította német nyelvre. Ez a lépés volt a zsidóság első

utja a keresztény kulturához — és a legszükségesebbek egyike volt, mert a zsidóságnak, — mint már fentebb láttuk — nem volt tiszta nyelve, amely minden szellemi tevékenység és érintkezés első eszköze. Teljesen hasonló volt a helyzet a zsidóság gondolkozása terén is. Ezt a gondolkozást röviden talmudinak lehet nevezni és erről a már többször említett zsidó történetíró H. *Graetz* nagyon jellemzően a következőket mondja: „A zsidóság megfordított tanterve a XIII. század óta az egyszerű iránti érzékét is eltompulttá tette. Annyira hozzászoktak a mesterkélt-hez, az erőltetethez és az agyafurthoz, hogy az egyszerű, világos igazság gyermekes és nevetséges volt szemükben . . . Az egyszerűség, szépség és igazság iránti finom érzék útján nyilvánult meg előtte (*Mendelssohn*) a bibliai irás mély értelme, melynek alapja az igazság és egyszerűség.“ (I. m. 473. l.)

A biblia német nyelvre való fordításának kettős célja volt. Egy pedagógiai, t. i., hogy a zsidóságot az egyoldalú talmudi gondolkozásról leszoktatva ránevelje a keresztény nemzetek azon gondolkozás-módjára, mely az egyszerűből kiindulva halad az összetett és bonyolult felé, másrészt pedig, hogy a héber és német nyelvet elsajátíttassa a zsidósággal.

Csodálatos azonban, hogy a bibliának német nyelvre való fordítása éppen az ellenkezőjét idézte elő annak, amit az egészséges fejlődés alapján várni lehetett volna tőle. A zsidóságnak az a tragikuma, hogy az európai keresztény nemzetektől eltérő fejlődése és viszonyai eltérő gondolkozást és psychét hoztak benne létre, e téren is megnyilvánult. A biblia németre való fordításának, — mint már említettük — egyik igen fontos célja az volt, hogy a zsidóság ez által a héber nyelvet megtanulja, mert mint *Graetz* nagyon találón mondja: „A héber nyelv megtisztítva és izlésesen alkalmazva volt egyedül alkalmas, hogy a műveltséget a zsidóság számára közvetítse“. (I. m. 508. l.)

Azonban egészen más történt. A konzervatívek minden haladással ellenségesen állottak szemben, ellenben a „talmudista ifjak (bocherek) az új áramlatot félreismerő mestereik háta mögött kapva-kaptak a német fordítás után és titokban egyszerre tanulták meg belőle az elemi ismereteket és a fenköltet, a német nyelvet és vallásfilozófiát, a héber grammatikát és költészetet“. (I. m. 485. l.)

Ez a sokoldalú és egészséges fejlődés azonban csakhamar egyoldalú irányt vett. A héber nyelv és költészet gyorsan le-

került a napirendről és csak a német nyelv ismerete és megismerésének szándéka maradt meg. Az egészséges fejlődéstől való ez a beteges elhajlás természetesen nem szándékos. *Mendelssohn*-nak a keresztény német társadalomban elért példátlan egyéni sikerei, irodalmi működése és a német nyelv elsajátítása beléoltották az ifju zsidó generációba a számára egész új modern tudományok és kultúra megismerésének vágyát.

„A tudás iránti lecsillapíthatatlan vágy hatalmasodott el a zsidó ifjuságon és ezóta még oly homályos terület sem maradt előle elzárva. A talmuddal való foglalkozás oly nagy mértékben fejlesztette ki ezekben az ifjakban az éleselméjűséget, a gyors felfogást, a dolgokba való elmélyedés képességét, hogy ezek a tulajdonságok nagyon könnyűvé tették a számukra megnyílt új világban való tájékozódást.” (Graetz, i. m. 485. és 486. l.) Forrásunk kérkedve jelezi meg, hogy a különböző német, cseh és lengyel talmudi iskolák ezer és ezer növendéke mind kis *Mendelssohn*-nak érezte magát. *Mendelssohn* egyetemes és átfogó szelleme az idegen kulturhatások diluviális beözönlése dacára is megtartotta lényének zsidó sajátosságát, a zsidó és idegen kulturák közötti határvonal élesen rajzolódott meg öntudatában, azonban a tömegeknek kulturális kielégülésre való mohó vágya más következményekkel járt, mind a zsidóságra, mind pedig az őket befogadó keresztény nemzetekre.

Az új zsidóság megfélekezett arról, hogy nincs ugrás a természetben és hogy a szellemiekben való mértéktelenül mohó táplálkozásnak éppen úgy megvannak a maga következményei, mint a fizikai életben. A hosszú éhínségtől meggyötört fizikum nem képes mindjárt az inség megszűnte után oly mértékben táplálkozni, mint az, aki állandóan és kellő mértékben táplálkozott. *Ehhez bizonyos előkészületek szükségesek* és ha ezek nem történnek meg, az azonnali mértéktelen élvezet a szervezetnek vagy pusztulását, vagy huzamos betegségét vonja maga után. A zsidóság szervezete nagyon erős szervezet ugyan, nem is pusztult bele ebbe a szellemi túltáplálkozásba, azonban ennek következményeit a mai napig is megérzi és a keresztény társadalmak, melyeknek szervezetében a zsidóság benne él, ugyanabban a betegségben szenved miatta.

Mert végre ki kell egyszer nyíltan mondani: A zsidóság nem volt lelkileg előkészítve az emancipációra. Illetőleg nem is az emancipációra, hanem a keresztény kulturnépekkel való egyenrangú

együttélésre. Azóta a különböző országok zsidósága nagyon sokat pótol, az idő és a keresztény nemzetekkel való hosszú együttélés igen sok tekintetben megszüntette az együttélés akadályait, azonban a modern zsidóság születési, vagy még inkább ujjászületési betegsége, mely abban áll, hogy az a szimilációt anélkül kezdte meg és fejezte be, hogy meglévő régi kulturáját a modern nemzetek kulturájának irányában kifejlesztette volna, — az eredendő bűn súlyával érezteti hatását és itt van a modern zsidó kérdés magva.

Hogy visszatérjünk a magyar nemzet ujjászületése és a zsidóságé közötti összehasonlításra, láttuk, hogy a magyar nemzet nyelvújítási mozgalma egy élet- és fejlődésképes európai magyar nyelv megszületésére vezetett. A zsidóságnak volt egy kész nyelve, a héber nyelv, melyre gondolt is az ujjászületés lázas perceiben, azonban később megfeledkezett róla, mert egyrészt a sokkal fejlettebb német nyelv kiszorította, másrészt pedig a német kultúra gyors elsajátításának vágya eltérítette a normális fejlődés útjáról. A magyar irodalmi nyelv megszületésével egyidejűleg megszületett az új magyar irodalom. *Petőfi, Vörösmarty, Arany János és Jókai Mór* a magyar nyelvnek és a magyar szellemnek soha le nem tűnő értékű emlékeket alkottak.

Az ujjászülető zsidóság első költői azonban: *Heine és Börne német nyelven* irták halhatatlan műveiket és míg az előbb említett magyar írók és költők a magyar nemzetnek annyira kifejezői, hogy a magyar irodalomtörténetnek az *idegen hatásokat keresnie kell* műveikben, a zsidóságnak valósággal lámpással kell a belőle kiemelkedő két nagy költőben a zsidóság, a zsidó elem után kutatni. És *Heine* tragédiájában benne van az egész asszimiláns zsidóság sorsa. Mert míg a fajnémetek megtagadták németiségét és mindent zsidónak találtak benne, amit erkölcsileg rossznak és alacsonynak értékeltek, a zsidó esztétikusok a műveiben nagyon gyéren fellelhető zsidó vonatkozásokból akarták a *zsidó Heine* alakját megrajzolni. Azonban hiu igyekezet volt. Még az a körülmény sem enyhített a költő megítélésén, hogy kikeresztelkedett, amint ezt Börne is megtette. Ez a lépés nem volt valláscsere, mert mindketten hitetlenek voltak. A zsidó asszimiláció első nagyjainak a zsidó hitből való kilépése a zsidó közösséggel, a zsidóság múltjával és jövőjével való szakítást jelentette. Mily tragikum! A zsidóságnak mindjárt az európai kultúra megízlelése után két hatalmas szelleme támad, akik nem a zsidóság

szolgálatába állítják népüknek bennük koncentrált géniuszát, hanem idegen szellemeknek áldoznak. Ez a zsidóság tragikuma. Mily tragikuma azonban az egyéneknek, hogy az idegen szellemek visszautasítják az áldozatokat, melyek sehol el nem fogadva bolyongó Ahasvérokká válnak, mint maga a zsidóság. E ponton következik be a zsidóság tragédiájának kiterjesztése. Mert ezen időpontig a zsidóság bárhová volt is kénytelen vándorolni, az erkölcsi és szellemi talaj, melyre helyezkedett, sziklaszilárd volt. A asszimilációval vesztí el a zsidó szellem is gyökerét s válik az ég és föld között lebegővé.

A zsidóság ujkori története tehát mindjárt renegátsággal kezdődik. Távol áll tőlünk természetesen, hogy egyéni elbirálás alá vegyük a két hatalmas szellemnek a zsidóságtól való elfordulását, de éppen ez a tény mutat rá legélesebben a zsidóság ujjászületési hibájára. Önként felvetődik ugyanis az a kérdés, hogy mi az oka annak, hogy a zsidóság ujjászületésének mindjárt első pillanatában az ujjászületés legértékesebb gyümölcsei lehullanak a zsidóság fájáról.

E jelenség okaira részben utaltunk, részben reámutattunk. Különösen akkor, midőn leirtuk azt a folyamatot, hogy a héber nyelv helyett mint lett a német a zsidóság nyelve és mily mohón vetette rá magát az új zsidó generáció az európai kultúra elsajátítására.

Ezekhez a hibákhoz azonban egyéb körülmények is hozzájárultak. Minden renesszansznak ugyanis két oldala van: fizikai és szellemi. Már a nagy klasszikus renesszansznak is, mely reakció volt az aszketizmus és scholasticizmus ellen, eszközei főleg történelmiiek voltak. A történelem addig ismert legragyo-
góbb korszakának renoválása: ez a renesszansz alap gondolata. A római és görög kultúra maradványainak felfedezése, kimélyítése és a keresztény világnézetbe való beillesztése volt a renesszansz módszere. A testi és szellemi kultúra sohasem remélt felvirágzása volt az eredmény. A nemzeti eszme természetesen még csirájában sem volt meg s így a nagy renesszansz *általános emberi* volt. De még így is csak a történelem eszközeivel volt lehetséges az ujjászületés létrejötte.

A latin népek renesszanszát a germán népek ujjászületése: a reformáció követte, amely az emberiség benső *erkölcsi ujjászületése* volt. Ez is történelmi eszközökkel történt, illetőleg vált teljessé. *Luther* lefordította a bibliát német nyelvre s ezzel a

ténnyel kezdődik a német nyelv ujjaszületése, tehát a német kultúra felvirágzása is.

A magyar reformkorszak ujjaszületésének fejlődésmenetét már láttuk. Ez is történelmi eszközökkel alkotja meg a jelent és alapozza meg a jövőt. És ha bármely nemzet történelmét végiglapozzuk, az ujjaszületésnek mindenütt ez a fejlődésmenete. Ez természetes is, mert minden alkotásnak keresnie kell egy szilárd alapot, melyen nyugodnia kell.

Csak a zsidóság fejlődése mutat kivételt, mely teljesen szakított történetével. De itt a probléma nehezebb is, mert a zsidóságnak nem csak a fizikai és szellemi gettóból, vagyis talmudi gondolkozásának egyoldalúságából és a testi degenerálódásból kellett kivetkőznie és öncélú nemzeti életet megalapítania. Ez utóbbi nem is állott teljesen módjában, hanem ezen felül az is feladata volt, hogy bekapcsolódjék azokba a nemzeti és keresztény kulturákba, melyekből majdnem két évezreden keresztül ki volt zárva, annak dacára, hogy megalapozásukhoz és fejlesztésükhöz oly nagy mértékben hozzájárult.

A saját existenciája szempontjából az európai keresztény nemzetekkel való együttélés lehetőségének megteremtése volt a legfontosabb feladat. Ha ez a kérdés kellő alapon lett volna megoldva, ma talán nem állanánk szemben zsidókérdéssel.

Az együttélésnek a közös érdekeken kívül a pszichológiai rokonság az egyedüli alapja, a hasonló lelki diszpozíció, az értékelés azonos alapjai és szempontjai. A közös érdek nagyjában megvolt, mert akkor, midőn a zsidóság az emancipációval az európai társadalmak közé bejutott, olyan foglalkozási ágakat volt kénytelen választani, melyek még nem voltak túlzsúfolva, melyek tehát megélhetésének lehetőségét biztosították. Minthogy tehát nem mint veszélyes konkurrens lépett fel, a gazdasági surlódási felületek a legkisebb terjedelemre voltak redukálva.

Más volt azonban a helyzet pszichikai téren. A zsidóság számára életszükséglet volt, hogy az európai keresztény nemzetek között *ezen mellett* és ne ezeken *kivül* éljen, mint a gettóban. Az együttélésnek meg voltak bizonyos külső feltételei, melyek nélkül az együttélés el sem képzelhető. Így bizonyos viselet, ruházkodás elhagyása és európai formákkal való felcserélése. Ez a nyugati és középeurópai államokban meg is történt és ez által a zsidóság semmit sem veszített.

Az együttélés másik külső feltétele az európai társas élet

formáinak elsajátítása lett volna. Itt már nem arról volt szó, hogy a zsidóság valamit le és elveszen magától, hanem hogy a kulturemberiség társas életének formáit elsajátítsa és magáévá tegye. A gettó nagyon rossz iskola volt erre a célra. Csodálatos azoiban, hogy még szükségesnek sem látták, hogy ez irányban is változást hozzanak létre a zsidóságban és ennek a szükségességéről felvilágosítsák. Itt is fájdalmasan volt érezhető a nagy korszaknak megfelelő nagy ember hiánya a zsidóság számára. És e ponton minden magyar zsidó előtt teljes nagyságában jelenik meg a „legnagyobb magyar“ alakja. Gondoljunk csak arra, mily maró szatirával ostorozta *Széchenyi* a középnemesség parlagi részének félszegségeit és nem állott meg a szónál és írásnál, hanem magánéletében is folytatta. Köztudomásu volt róla, hogy a régi jó táblabírák által hozzáírt és porzóval jó vastagon behintett leveleket előbb inasával keféltette le és csak azután olvasta el. Ő alapította meg a kaszinókat is, mert jól látta, hogy az Európába való belekapcsolódásnak nem csak belső, hanem külső feltételei is vannak. A zsidóságot azonban senki sem készítette elő ily irányban, amit még súlyosabbá tesz az a tény, hogy már *Mendelsshon* Mózes idejében Berlin irodalmi szalonjait zsidó családok tartották s azokban kiváló keresztény tudósok és írók fordultak meg. Itt azonban csak privát passzióról volt szó, mely nem kapcsolódott bele a zsidóság regenerációjának munkájába. A következmények nem maradtak el. Mert amit a zsidóságban a keresztény társadalom rossz modornak nevez és bélyegez meg, ez mind annak a következménye, hogy a lefaragásnak az a munkája, amit *Széchenyi* végzett el a magyar nemzetén, a zsidóságnál elmaradt.

Az európai kulturák a római és főleg a görög kultúra nyomán a nevelés célját a testi és szellemi nevelés összhangjában jelölték meg. Testi nevelésről a gettóban szó sem volt. És ha a gettó szellemi hatása a zsidóság egyoldalú fejlődése, fizikai hatása a zsidóság visszafejlődése volt. A gettóból való lelki felszabadulásnak, — mint fentebb láttuk — az volt az egyik következménye, hogy a zsidó ifjuság eddig egy nemzetnél sem tapasztalt mohósággal vetette magát az európai szellemi kultúrára. Ez által a zsidóság fejlődése már azért is egyoldalú irányt vett, mert a testi nevelés és így a zsidóság fizikai megerősödése nem haladt előre és ennek az a félszegség és bizonytalanság

érzete lett a következménye, mely a zsidóság egy jelentős részét ma is jellemzi.

A cionizmusnak és *Nordau* Miksának kellett jönnie, aki beleadta a zsidóságba a „*Muskeljudentum*“ jelszavát és azóta indult meg tulajdonképen a zsidóság testi regenerációja.

Az együttélés e külső feltételeinek hiánya, illetőleg ezeknek felsorolása talán kicsinyességnek látszik, azonban fontosságukról és jelentőségükről fogalmat alkothatunk magunknak, ha meggondoljuk azt, hogy bár a sárga foltot és a külön zsidó öltözetet a fejlődés ez emancipáció és az ujjaszületés előtt is nagyon régen megszüntette, a keresztény társadalmak és népek a zsidóságot már régen főleg külső jelekből ismerték és különböztették meg a zsidóságnak nem valami nagy előnyére. Ezek a külső jelek különbözők voltak, de abban valamennyi megegyezett, hogy a zsidóságot külsőleg is megkülönböztették az összes többi népektől. A zsidóságnak tehát eminens érdeke lett volna külsőleg is olyan életformák között megkezdeni modern életét, mint amelyek között a keresztény nemzetek éltek, mert akkor nem ütközött volna ki minden percben a zsidók különállása. Teljesen elkerülhető lett volna, hogy a keresztény társadalmak a rossz modorból, a testi gyengeség miatti féltékenységből és egyéb félszegségekből új zsidó ismertető jeleket állapítsanak meg maguknak, midőn a vallási különélés, — melyről a zsidóság, mint látni fogjuk, hiába mondana le — amugy is annyi külön ismertető jelet mutat fel.

A zsidóságnak külsőleg megnyilvánuló ismertető jelei már az emancipáció kezdetén éreztették hatásukat és kezdték a zsidóság és a keresztény társadalom együttélését megnehezíteni. Ezek a surlódási felületek azonban állandóan csökkentek és Közép- valamint Nyugateurópában az eltűnés útján vannak. Arról a szakadékról azonban, mely a zsidóság és a keresztény népek lelki konstrukciója között áll fenn, a keresztény nemzetek nagy tömegei, sőt értelmiségi osztálya sem tudtak és kevés kivétellel a mai napig sem tudnak. Érzik a különbséget és az ellentétet mindkét oldalon: a zsidóság és a keresztény népek is. Ennek felderítésére nemcsak szorványos kísérletek történtek, hanem könyvtárra menő irodalmat irtak össze, az eredmény azonban nem kielégítő. A „zsidókérdés“ néven ismert óriás kigyó a különböző módszerekkel megejtett kísérletek közös nevezője. A kísérletek relativ eredménytelenségének okát abban látom, hogy a kérdést

vagy a zsidóság oldaláról nézték a keresztény népek felé, vagy pedig megfordítva a keresztény népek oldaláról a zsidóság felé irányzott tekintettel. Előbbi esetben természetesen kizárólag a keresztény népeknek, utóbbi esetben pedig csupán a zsidóságnak kellett a zsidó kérdés *kizárólagos* okainak látszaniok. Ezek a nézőpontok természetesen csak egyoldalu képet mutathatnak, holott a helyzet az, hogy a zsidóság és a keresztény népek nem egymás fölött, nem is egymás alatt, sőt csak nem is egymással szemben, hanem *egymás mellett* élnek. A nézőpontnak tehát oda kell átterelődnie, ahonnan mindkét fél együttélése meglátható. Kiséreljük meg e módszer alkalmazását.

A modern zsidóság kialakulásának körülményeit már végig szemlélhettük. Ami a keresztény nemzeteket illeti, a nyugati keresztény nemzetek fejlődési menete meglehetősen azonos képet mutat, habár a részletekben vannak is különbségek, sőt nagyon is lényeges eltérések. Bármennyire különbözzenek azonban a keresztény nemzetek fejlődésük egyes fázisaiban, *mindnyájuk fejlődése élesen különbözik a zsidóságtól*. A nyugat- és közép-európai, sőt azt lehet mondani, a keleteurópai keresztény nemzetek is az európai keresztény kultúrába való belépésüktől kezdve három stádiumon mentek keresztül: a vallási, a humanista és végül a nemzeti eszme fejlődési vonalain. A zsidóság azonban a fejlődésnek ezen fázisai közül csak a vallásin ment keresztül. Igaz ugyan, hogy vallása nem a keresztény vallás, azonban a keresztény vallás az ősi zsidó vallásból keletkezett és ágazott ki és bármennyi különbség van is a kettő között, azon a ponton, ahol a vallások igényt tartanak a társadalmi életben való érvényesülésre, az etika terén, teljesen azonosak, mert mindegyik erkölcsi bázisa a tiz parancsolat. Ami tehát a keresztény etikából az európai kultúrákba ment át, azt a zsidóság e kultúrákkal együtt könnyen magába szívhatta. Teljesen érintetlenül hagyta azonban a zsidóságot a renesszansz és a nemzeti eszme. Előbbi az általános és örök emberi eszme irodalmi, művészi és filozofiai megörökítését és öncélú értékelését deklarálta, a nemzeti eszme pedig az egyes népek sajátos képességeinek és értékes különbségeinek kifejtését és az ezeknek megfelelő állami és társadalmi berendezkedést. A humanista és nemzeti eszme ugyanazon célokat akarják különböző eszközökkel megvalósítani. A renesszansz az abszolút, emberi ideálnak mindenkorra és viszonyra érvényes formáit akarta megteremteni. A nem-

zeti eszme a *fejlődés alapján áll* és az általános emberi értéket minden nemzet értékeinek összetevéséből konstruálja meg.

Mindkét eszmeáramlat volt az európai keresztény kulturák megteremtője, ezek nyomták rá bélyegüket az európai fejlődésre és minden, ami a XV. századtól kezdve Európában történt, ezeknek az eszméknek a egyében és lobogója alatt történt meg. A zsidóság teljesen távol állott attól a kohótól, mely a keresztény nemzetek kulturáit kiforrasztotta. Lelkileg és testileg teljesen különálló életet élt a keresztény népektől. (Igaz, hogy nem a saját hibájából, de ez a tényeken nem változtat és elbírálása teljesen más lapra tartozik.) Nem kézenfekvő-e tehát, hogy a zsidóság és a keresztény népek lelki alkata teljesen különböző kellett, hogy legyen egymástól abban a pillanatban, midőn a zsidóság előtt a szabadság kapuja kezdett kinyílni és a gettóé bezárulni? Nagyon egyszerű igazság, hogy azonos viszonyok azonos eredményeket hoznak létre, de épp oly bizonyos az is, hogy az ellentétes, illetőleg különböző viszonyok és okok nem hozhatnak létre azonos okozatokat és eredményeket.

A különböző országok zsidóságainak emancipációjakor a keresztény nemzetek fentebb vázolt fejlődése nagyjában már befejezett volt. A gettóból kilépő zsidóság psychéje — mint fentebb láttuk — teljesen talmudi fejlődés eredménye volt és így az európai keresztény nemzetek életét talmudi gondolkozással és logikával szemlélte. Természetes, hogy ez a zsidóság, — bármennyire is bele akart olvadni az őt befogadó nemzetek közé, — bármennyire is akarta elsajátítani az európai kulturákat, ezt már az idő rövidsége miatt sem tehetette meg, mert azt a kulturát, melyet a keresztény nemzetek több, mint egy évezreden keresztül szervesen és generációról generációra fejlesztettek ki magukból, — a más és legkevésbé sem hasonló viszonyok között fejlődött zsidóság rövid évtizedek alatt *el nem sajátíthatta*, vérévé nem tehetette, legfeljebb csak *megtanulhatta*, de ilyen rövid idő alatt még a legélesebb elmével sem lehetett jól és alaposan megtanulni. Éppen úgy más nép, — még a legtehetségesebb sem volna képes arra, hogy hasonló viszonyok között a zsidóság négy évezredes kulturájába *évtizedek alatt* beleélje magát.

A zsidóság azonban meg akarta csinálni ezt a lehetetlenséget és az európai keresztény nemzetek tapsoltak ehhez a szellemi kötél-táncprodukcióhoz, mert mind zsidó, mind pedig keresztény részről az asszimilációt tartották annak a csodaszernek, mely a

keresztény nemzetek és a zsidóság közötti régi nagy pert megszünteti és véget vet a zsidóság hányattatásának.

Miben álljon azonban az asszimiláció? Hogyan történjék? Mert az asszimiláció gondolata igen egészséges gondolat. Fentebb kimutattuk már, hogy ezt a gondolatot hogyan *nem* valósították meg a külső életformák terén és hogy mint nehezült meg ennek következtében a keresztény nemzetek és a zsidóság békés együttélése. Ha azonban hiba volt az, amit az asszimiláció terén elmulasztottak, egyenesen bűn volt az, amit e téren úgy *keresztény* mint *zsidó* részről elkövettek. Az öntudatlanság menti ugyan, de meg nem történfté nem teheti.

Az asszimiláció célja politikailag az, hogy közelebb hozzon egymáshoz, sőt hogy együttélésre alkalmassá tegyen két különböző csoportot. Első feladat tehát megkeresni azokat az okokat, melyek a két csoportot egymástól elválasztják és távoltartják. Ezt megtették mind a keresztény nemzetek, mind pedig a zsidóság. Minthogy azonban nem állapították meg a helyes diagnózist, az orvosság is hatástalan volt, sőt még a betegséget súlyosbította is. A keresztény népek és a zsidóság közötti szakadék a két csoport teljesen ellentétes irányu fejlődésének eredménye és következménye, mely teljesen különböző lelki konstrukciót hozott létre a keresztény nemzetek és a zsidóság között. Minthogy pedig a zsidóságnak kellett a keresztény nemzetek közé beilleszkednie, neki kellett volna azokat a lelki előfeltételeket megteremteni, melyek a keresztény népek lelkének és kulturájának *megértését* lehetővé tegyék. A keresztény nemzetek és kulturájuk a humanizmus és nemzeti eszme hatása alatt alakultak ki. A zsidóságnak, mint láttuk, nem volt része ebben a fejlődésben, hanem talmudi irányban fejlődött, ezért kellett szükségképpen megértés nélkül szemben állania a keresztény nemzetek kulturájával és pszichéjével. A megértés és közeledés utja tehát adva volt. A zsidóság ujjaszületésének is *zsidó nemzeti* irányban kellett volna történnie és a gettóból való kilépésekor a nemzeti eszme irányában kellett volna orientálódnia.

A zsidóság és keresztény nemzetek azonban a keresztény népek és zsidóság közötti szakadékot nem pszichológiai különbségekben, hanem külsőségekben keresték és találták meg. A nyelv és kultúra különbözőségében látták a szakadékot és ezért az illető nemzet nyelvének és kulturájának felvételében, tehát a zsidó néptől való eltávolodásában látták az együttélés biztosíté-

kait. Megfeledeztek azonban arról, hogy a kultura és nyelv különbözősége nem ok, hanem okozat, az eltérő fejlődés okozata és eredménye.

A megoldás tehát helyes meglátás mellett kézen fekvő volt. Pótolni a fejlődésnek azt a fázisát, melyet a zsidóság elmulasztott, a *nemzeti fejlődést*, ez lett volna a feladat.

Saját történetének csaknem minden lapja élő példákat nyújtott volna számára arról a fejlődésről, melyen egy nemzet keresztülment. Kulturájának fejlődését lépésről lépésre szemlélhette volna és így az önmaga kialakulását abból a tükörből figyelhette volna meg, amelyben ezt a leghivebben megláthatta volna. A nemzeti kulturáért és az ezt reprezentáló vallásért vértanu halált halt ősei egész légiójának sorából a zsidóságnak a római birodalommal szemben tanusított heroikus ellenállásából és tragikus bukásából, a hontalanság keserőségei és szenvedéseiből, a próféták írásaiból, a zsoltárokból és a héber költők egyéb remekeiből meritve vérévé vált volna az a meggyőződés, hogy mily szenvedések árán lesznek és maradnak meg a nemzetek és ezzel a meggyőződéssel felvértezve, nemzeti fejlődésének teljes tudatában *érthetővé lett volna számára az európai keresztény nemzetek története és nem válhatott volna sohasem meggyőződésévé, hogy a más nemzetek vérevel, verejtékével, könnyeivel, kardjával, fizikai és szellemi munkájával megírt történelmének megtanulása és századok során kifejlődött és kézenkapott nyelvének megtanulása lehetővé teszi egy idegen nemzet gondolatvilágába való lelki beilleszkedését.*

Ez lett volna a logikus lépés. E helyett azonban az történt, hogy *a zsidóság azon nemzetek irányában orientálódott, melyek között élt. Tehát megtörtént az a csoda, hogy a közös és azonos történettel, nyelvvel, hittel és kulturával bíró zsidóság bele akart olvadni és bele akarták olvasztani azon különböző nemzetek közé, melyek között véletlenül élt és melyeknek bármennyire különböző is története, lényegében azonban azonos, a zsidóság történetétől és fejlődésétől azonban a legélesebben különbözik.*

Ez a terv azonban képtelenség, mert az összes keresztény nemzetek nemzeti lénye egy *saját magából kiindult fejlődés végső eredménye*. Saját földje, nyelve, történelme és kulturája azok a tényezők, melyekből minden nemzet saját nemzeti egyéniségét megteremtette. Az asszimilációnak az a módja, melyet a zsidóság választott és amelybe a zsidóságot belekényszerítették,

semmi mást nem jelent tehát, mint azt, hogy a zsidóság sajátos és különleges fejlődésen át kialakult törzsére ráraktak egészen más fejlődésből kinőtt és egész más törzsek számára kifejlődött fejeket. A szerint, hogy mely országban és mely nemzetek között élt. A mitológiából ismert centauroknak egészen sajátos alakzataival állunk tehát szemben, s így megvilágosodik előttünk az az ellentét, mely a keresztény nemzetek és a zsidóság között fennáll.

Ha tehát a modern zsidóság kialakulásának születési hibáit akarjuk megállapítani, ezeket a következőkben foglalhatjuk össze:

1. a keresztény népek a vallási és humanisztikus fázison keresztül a nemzeti fejlődést érték el és individualitásuk a fejlődés ezen fokán érte el azt a fejlettséget, melyen ma állanak és helyüket a kultuemberiségben elfoglalják;

a zsidóság azonban csak a vallási fejlődésen ment keresztül s midőn a szabadság kapui megnyiltak számára, nem lépett rá a saját nemzeti fejlődése, hanem az asszimiláció útjára;

2. asszimilációjának lényege és formája azonban elhibázott volt, mert a keresztény nemzetek és közöttük levő különbséget nem az eltérő fejlődés természetes következménye gyanánt fennálló ellentétes pszichében, hanem a nyelv és kultúra külső különbözőségében látták s így asszimilációja nem arra irányult, hogy a lelki ellentétet megszüntesse, vagy csökkentse, hanem, hogy felvegye azoknak a nemzeteknek nyelvét és kulturáját, valamint nemzeti egyéniségét, melyek között él; ami azonban már fogalmilag is lehetetlen, mert ezek minden nemzet sajátos fejlődésének eredményei.

Az eddig kifejtettek eredménye gyanánt meg kell tehát állapítanunk, hogy a zsidóság a keresztény nemzetek történetének legnagyobb részében emezektől teljesen különálló életet folytatott. A történelemnek abban az időbelileg jóval rövidebb stádiumában pedig, midőn különállása megszűnik és belép a keresztény nemzetek közösségébe, ez a lépés teljesen elhibázott formában és természetellenes módon történik. Így tehát a normális fejlődésen keresztül kifejlődött nemzetek közé lépett be az egészségtelenül eltérő viszonyok között kialakult modern zsidóság. *Az ezen okok következménye gyanánt szükségképpen jelentkező lelki ellentét a zsidókérdés alapja.*

Az asszimiláció ebben a formájában a zsidóság legnagyobb

tragikuma. Az asszimilált zsidó egyén a legnagyobb buzgalommal veszi fel az őt befogadó nemzet nyelvét, ruháját. Történetéről azt hiszi, hogy a saját története, hősei az ő hőseivé, ősei pedig az ő őseivé válnak. Ebből az illúzióból csak akkor ábrándul ki, ha a kérdéstről gondolkodik, ami igen ritka eset, leggyakrabban az élet, az illető keresztény nemzet és a társadalom figyelmeztetik arra az önccsalásra, melyben az asszimilans ringatja magát. Az őt befogadó nemzet brutális ökölcsapásai után kezd benne az a sejtelem derengeni, hogy oly nemzet lelki világába plántálták bele, vagy lelkébe oly nemzet világot építették belé, amely őt idegennek tekinti és amelytől *tényleg* idegen is. Csupán a közös föld, a közös nyelv és az intenzív kulturális vonatkozások azok a tényezők, melyek a befogadó nemzettel az asszimilans zsidóságot összefűzik és amelyek erősebb köteléket, az *együttérzésnek* erősebb szálait teremtik, meg *s más nemzetekkel szemben, kifelé* egységet, vagy az egység látszatát mutatják.

A szétszórtan élő zsidóság tehát nem csak nemzeti létének legfőbb tényezőit veszítette el, hanem később szerzett nemzeti kötelékei is állandó lazulással és elszakadással fenyegetik. Ily lelki tragikum és lelki válságok páratlanok a világtörténelemben. Nem lehet tehát csodálkozni, ha az ily abnormis lelki viszonyok között élő asszimilans zsidóság már ez okból is könnyen hajlik az extremitások felé. (L. bővebben *Beregi Ármin: Egy ősi nép megifjodása. Nagybányán tartott s ott megjelent beszéd.*)

Az antiszemitizmus.

A keresztény nemzetek és a zsidóság között fennálló lelki ellentétek *megállapítása* és megérzése természetesen még nem antiszemitizmus. Ennek aláhuzása nálunk azért fontos, — mert, mint már említettük — a magyar zsidóság hivatalos képviselője már a zsidókérdés létezésének pusztá elismerését antiszemitizmusnak tekintette, mely pusztá babonának és elfogultságnak az eredménye.

Az antiszemitizmus nem vallásos elfogultság következménye. A középkorban *tényleg* ez volt az antiszemitizmus oka és alapja. Ez az elfogultság azonban nemcsak a zsidósággal, hanem a mohamedánokkal, sőt később a protestantizmussal szemben is meg-

nyilvánult. Ha a zsidóság nem lett volna gyenge számbeli kisebbség gyanánt a különböző keresztény népek között elszórva, hanem ha fizikai erőt tudott volna felmutatni, akkor éppen úgy vallásháborukat folytatott volna a keresztény népekkel, mint utóbbiak előbb a kereszties hadjáratokban az izlammal, később pedig a reformáció után egymás között tették. Minthogy azonban a zsidóságnak fizikai ereje nem volt, nem lehetett egyenrangu harcos fél, hanem csak a vádlottak padjára kerülhetett, mely állandóan a gettó volt, nem ritkán azonban az autódafé is.

A középkor vallási elfogultsága a tehetetlenségi erő törvénye folytán sokáig tartotta magát a középkor megszűnése után is, egyes nyomait megtaláljuk az emancipáció körüli parlamenti vitákban is. Nagy merészség szükséges azonban ahhoz, hogy a középkor immár régen nem létező vallási elfogultságában és türelmetlenségében keresse valaki a zsidókérdés magvát, midőn ez az elfogultság már régen nem létezik. Vannak talán egyes személyek, akik a zsidóságnak még mindig nem tudják megbocsátani Jézus megfeszítését, ha azonban csak ezek volnának antiszemiták és csak ez volna a mai antiszemitizmus oka, ez esetben az antiszemitizmus egyes különcök privát időtöltése és nem tömegjelenség volna.

Nem is a zsidóság és a keresztény nemzetek között fennálló ellentét az antiszemitizmus, mert ez az ellentét *csak jelenség*, az antiszemitizmus pedig a zsidóság igazságtalan értékeléséből eredő tömegakarát és mozgalom. A mai kor antiszemitizmusa az előbb kifejtett ellentét *tudatos és szándékos kiélesítése és elmérgesítése abból a célból, hogy a zsidókérdés megoldása az antiszemitizmus szervezett erőinek politikai szükséglete érdekében ne is legyen megoldható.*

E meghatározásból önkénynt következik, hogy mi nem tekintjük antiszemitának azt a keresztényt, aki a zsidóságtól nincsen, éppen elragadtatva s ezen meggyőződésének a javítás szándékával tárgyilagos bírálatban kifejezést is ad. Sőt mi több, szükségesnek is tartjuk az oly égető zsidókérdésnek a legnagyobb nyíltsággal és őszinteséggel való tárgyalását. Ez a tárgyalás azonban csak az esetben vezethet eredményre, ha nem mérgezik el azok a zsidók, akik mindenkit antiszemitának kiáltanak ki, aki nem hordja vaggonszámra a zsidóság lábai elé az *epitheton ornansokat*, de azok a keresztények sem, akik *előre megfontolt szándékkal* alacsonyrendű, veszedelmes stb. fajt látnak a

zsidóságban. Ugy a keresztény társadalom, mint pedig a zsidóság feladata és kötelessége is, hogy ezeket az elemeket izolálja és lehetetlenné tegye. A jóhiszemű keresztény magyarság és az ugyancsak jóhiszemű zsidóság együttes munkája hozhat csupán megoldást a zsidókérdésben.

A zsidókérdés megoldásának szempontjai.

Ha megtaláltuk a modern zsidókérdés helyes okát, a nemzeti fejlődés hiányát, könnyű a kibontakozás utját is megtalálni, habár a megoldás nem könnyű feladat. De ezt még megnehezítették annak a kérdésnek állandó felvetésével, hogy mi a zsidóság: csupán felekezet-e, vagy pedig faj vagy nemzet. A nemzeti kérdés önmagában is a megoldatlan feladatok közé tartozik még a tudományban is, nemcsak a gyakorlati életben. Ha a nemzeti kérdés körül keletkezett elméleti vitákat a zsidókérdésre akarjuk alkalmazni, ez esetben az egy ismeretlennel bíró egyenlet homályossága helyett egyiptomi sötéttség mered elénk. Nem is szándékozunk e helyütt a nemzetiségi kérdés elméleti vitáit ismertetni és azokban állást foglalni. Csupán annak a kétségtelen ténynek a megállapítására szorítkozunk, hogy a terület, nyelv, közös múlt és kultúra egysége a nemzet legfontosabb kritériumai s ha ezek egy nemzetben egyesülnek, így a nemzet *legegészségesebb típusával, iskolapéldájával állunk szemben*. Az a nemzet, mely a felsorolt kellékekkel rendelkezik, a legegészségesebb fejlődésre alkalmas. Azonban ebből önként következik, hogy ha valamely nemzet e kritériumoknak nem mindegyikével bír, az is nemzet, de nem oly tökéletes és nem oly fejlődés-képes nemzet, mint az előbb említett. Az emberi élet ideálja az anyagi, szellemi és erkölcsi javakkal egyformán dusan ellátott ember. Azonban az az ember, aki e javak valamelyikének hiányában szenved, szintén ember, csak hogy nem az ideális viszonyok között élő ember típusát képviseli és minden kultúra tendenciája az, hogy a minél tökéletesebb ember típusát teremtsen meg, illetőleg, hogy az emberek többsége e tipust elérje, vagy megközelítse. Azon nemzetek is, melyek nincsenek az összes kritériumok birtokában, arra törekszenek és nemzeti politikájuknak is az a tartalma, hogy a tökéletesség legmagasabb fokát jelentő összes kritériumok birtokába jussanak.

A zsidóságnak van nyelve, még pedig kettő is, sőt ha a spanyol zsidó nyelvet is tekintetbe vesszük, három. Ez egészségtelen állapot. Mert a természetes és egészséges állapot: egy nemzet, — egy nyelv. A zsidóságnak az a része, mely nemzeti alapon áll, erre is törekszik és mértföldes lépésekben hódít tért a héber nyelv, mint a zsidóság egységes nemzeti nyelve. A törekvésen a zsidóság régen túl van. De már a héber tudás a zsidóság nagy tömegeiben: állapot.

Ugyanígy áll a helyzet az országgal. A zsidóság helyzetének szerencsétlensége és fejlődésének a többi népekkel való ellentétes iránya ősi országának elvesztésével kezdődik. Szétszóródása, szétforgácsoltsága, de egységének tudata, sőt ez iránti *szilárd akarata* és az elnyomatás elhárítása iránti fizikai gyengesége kényszeríti azokra az életformákra, melyek, — mint előzőleg láttuk — egészen más lelki konstrukciót fejlesztenek ki benne, mint a keresztény nemzetekben. Regenerálódásának első kelléke tehát ősi hazájának visszaszerzése. A keresztény kultúrnemzetek belátták ennek a szükségességét s honorálva a cionizmus programját, Palesztinát a zsidó nép hazájának deklarálták. *Ezzel megtörtént a kultúrnemzetek részéről a zsidóság nemzetiségének s annak a szükségességnek elismerése, hogy nemzetileg regenerálódjék.*

Ezek után már a gyakorlati politika szempontjából is tárgytalannak és anachronistikusnak lehet tekinteni azt a felfogást, *hogy a zsidóság csak felekezet.* Ez minden országok hivatalos zsidóságának volt és a mai napig is álláspontja. Tudatlansága menti tévedését. Mert a zsidóság népiségét épp oly kevésbé ismeri a hivatalos zsidóság vezetősége, mint felekezetiiségét. A zsidóságnál ugyanis a felekezetiiséget nem lehet a nemzetitől és a népitől elválasztani. A kettő teljesen összeforrott. A zsidó vallás a zsidó nép emanációja és szellemének legsajátságosabb terméke. A naponként használatos zsidó imakönyv egyszerű áttekintése is meggyőz arról, hogy csaknem minden sor Ábrahám, Izsák és Jákob népére, Palesztinára, „Izrael országá“-ra és az abba való visszatérésre utal. A zsidó ünnepek az ujév és engesztelőnap (hosszunap) kivételével mind nemzeti ünnepek, melyek a zsidó nép történetével, Palesztina éghajlatával, sőt flórájával is a legszorosabb összefüggésben vannak. A keresztény tudósok már régen tisztában vannak ezzel az igazsággal. Legyen szabad példaképen *Concha Győzőre*, a budapesti egyetem kiváló

tudásu politikai professzorára utalni, aki erről a kérdéstről a következőket mondja: » . . . vallásban maradtak elemek, melyek hajdani nemzeti létének, évezredekén át fennmaradt etnikus különbségének megőrzésére való törekvést látszanak felmutatni.« (Huszadik Század i. f. 77. old.)

Igazságtalanok volnánk azonban, ha csak tudatlanságnak tulajditanók a hivatalos zsidóságnak görcsös ragaszkodását a felekezeti platformhoz. A politikai raison is arra bírta, hogy ezen álláspontja mellett kitartson. Mert így nagyon kényelmes volt egyrészt mindenkit a klerikalizmus és középkori sötétség jelszavával lehurrogni, aki a zsidókérdéshez nem a dicsérő jelzők áradatával mert hozzányulni, másrészt ezzel a struccpolitikával akartak szembeszállani az ária faji elmélet antiszemita képtelenségeivel. Ez az elmélet tudvalevőleg az ária fajok magasabb és a sémi fajok, tehát a zsidóság alacsonyrendűségét tanítja és propagálja. Tulzásában odáig megy, hogy a zsidóságnak általa is nagyoknak elismert egyéniségeit a leglehetősebb módokon áriáknak teszi meg, vagy kimutatja róluk, hogy az ária vér sokkal nagyobb percentben csergedezett erikben, mint a sémita. A tudomány hosszas küzdelem után bár, de megsemmisítette a faji elméleteket. Zsidó részről Dr. *Zollchán* Ignác bécsei orvos „Das Rassenproblem“ című műve e tekintetben a legjelentősebb. Tanulmányunk keretét meghaladja azonban a faji kérdés terén lefolytatott elméleti viták ismertetése is, de ebből semmit sem nyernénk.

A felekezeti alapon álló zsidóság azonban a dolog könnyebb végét fogta meg és hamar elkészült válaszával: „A zsidóság nem faj, hanem csak felekezet s így a faji elmélet reá nem is vonatkozhatik“. Szólt s „a címzett ismeretlen“ felkiáltással eltűnt a küzdelem szinteréről. Innen ered a hivatalos zsidóság félelme és idegenkedése a nemzet, vagy más hasonló kifejezéstől a zsidósággal való vonatkozásban s így történt meg, hogy erről a részről a cionistákat is antiszemitáknak bélyegezték meg, csak azért, mert zsidó népről és nemzetről mertek beszélni. De mint minden jó struccz, a felekezeti strucczok is csak azt látják és hallják is meg, amit akarnak s így arról a csekély különbségről nem vettek tudomást, hogy a cionizmus éppen a zsidó nép nagy értékeinek megmentése végett adta ki a zsidó nép nemzeti regenerációjának jelszavát. A zsidóságról fentebb megfestett interieur azonban kevéssé fogja a keresztény magyar ol-

vasót érdekelni, aki arra az önkényt felvetődő kérdésre kér és vár feleletet, hogy a zsidóság nemzeti regenerációja mennyiben segíti elő a keresztény magyarság és a zsidóság békés együttélését.

Erre a kérdésre általánosságban és részleteiben meg fogunk felelni.

Ha régebben a zsidókérdés nemzeti oldalára mutatott rá valaki, akkor a kérdés érdemi tárgyalása előtt azt a feleletet kapta, hogy mire való a keresztény társadalom és a zsidóság közötti ellentéteket egy új kérdésével még jobban kiélesíteni. *Jászi Oszkár* még 1917 nyarán is azt írja: „Nem hiszem, hogy a zsidókérdés Magyarországon valaha is egy zsidó nemzeti kérdés feszültségét vegye fel.” Ez a prófécia azonban hamisnak bizonyult. Mert felvette ezt a feszültséget és ennek körülményei éppen nemzetiségi elméletének igazolására szolgálnak, mely szerint, az az idegen nyelvű osztályelnyomás a nemzetiségi kérdések elmérgesítője. A mi esetünkben a nyelv talán nem idegen, legfeljebb az accentus, de úgy látszik, ez is elégnek bizonyult az elmérgesítés munkájára. Legfőbb célunk annak a bebizonyítása, hogy nemcsak ennek a feszültségnek a megszüntetése, hanem a keresztény magyarság és a zsidóság békés együttélése éppen a zsidóság zsidó nemzeti irányu orientációja után érhető el. Vagyis *kizárólag ez az út akadályozza meg, hogy a zsidókérdés nemzetiségi kérdéssé válhassék Magyarországon.*

Az asszimiláció utja Magyarországon.

Eddigi fejtegetéseink tulnyomó részében annak bizonyítása kötött le bennünket, hogy a keresztény nemzetek és a zsidóság között lelki ellentét áll fenn fejlődésüknek ellentétes iránya miatt s főleg az okból, mert a zsidóság nem ment keresztül a nemzeti fejlődésen, hanem a talmudi fejlődésből egyenesen a modern nemzetek fejlődési vonalába ugrott át, a rosszul felfogott és végrehajtott asszimiláció utján. Az egészséges fejlődés irányvonalára fentebb rámutattunk s a politikai cionizmus megalapítója: *Herzl* Tivadar klasszikusan jelölte meg ezt az irányt a „*die Rückkehr zum Judentum*” jelszavával.

Elméleti fejtegetéseink gyakorlati próbáját kívánjuk adni az

ezután elmondandókban, melyek folyamán az asszimiláns zsidóságot a legkülönbözőbb helyzetekben fogjuk szemügyre venni.

Kezdjük meg a magyar zsidóságnál. Emancipáció iránti törekvései a reformkorszakban kezdődnek. Már az 1832-36-iki országgyűlésen gyakori tüneteket tapasztalunk e téren s ezóta ez a kérdés elintézésének napjáig nem került le a napirendről. Az emancipációt megelőző regeneráció teljesen a *Mendelssohn*-féle asszimiláció jegyében történt meg. Ez volt a *minta* egész Európa zsidósága előtt. (A következmények bebizonyították, hogy „minta érték nélkül“.) A 48-as szabadságharcban a magyarság oldalán a zsidóság oly erőteljes részt vett, hogy a *Szegeden* ülésezett 1849-iki országgyűlés ki is mondta a zsidóság emancipációját. A törvény azonban nem léphetett életbe, mert a szabadságharc tragikus befejezése ezt megakadályozta. Az 1867-iki országgyűlés meghozta végre a zsidóság emancipációját s ezen időponttól kezdve megindult a fokozott asszimiláció, vagyis eltávolodás a zsidóságtól külsőségekben, nyelvben az egyik oldalon, a magyar nyelv és kultúra elsajátítása a másik oldalon. Az emancipációt követő első évtizedekben az asszimilálódás *látszólag* legszebb eredménnyel kecsegtetett, különösen pedig az értelmiség asszimilációja. Ez érthető. Ugyanis a zsidó értelmiség számbelileg csekély volt, a magyar történelmi középosztály pedig, noha a jobbágyság felszabadítása miatt anyagilag sokat szenvedett, erkölcsileg teljes súlyában állott fenn s a zsidó értelmiség előtt kitűnő példák állottak a követésre. Ennek tulajdonítható, hogy ezen kor zsidó értelmisége nemcsak nyelvében és kulturájában lett magyarrá, hanem gondolkozásában és világfelfogásában is a történelmi osztályt követte. Ez meglehetősen összhangot is teremtett a két réteg között s az alsóbb néposztályoknál is ez a tendencia kezdett érvényesülni. Azonban ezt a kedvező helyzetet megzavarták a 70-es évek végén egész Európán végigszántó antiszemita áramlatok, melyek hazánkban az antiszemita párt keletkezéséhez és végül az általa rendezett tiszaezlári perhez vezettek. A magyar nemzet szabadelvűsége és toleranciája azonban csakhamar elseperte ezeket a kellemetlen emlékeket és a feldult összhang mindinkább helyreállt és kulminációját az egyházpolitikai törvényekben és a zsidó vallás recepciójában érte el. Az 1894, 95 és 96 évek jelzik ezt az időt.

Közben azonban a zsidó értelmiség számbelileg mindjob-

ban szaporodott és tért hódított. Az ipar és kereskedelem mind nagyobb mértékben fejlődött és a zsidóság e téren is nagy mértékben vett részt. A történelmi magyar középosztály — s ezt a tényt most már az ezen osztályból kikerült irók is elismerik — anyagiilag mindinkább vesztett súlyából, mert a haladó életet meg nem értvén, ennek kereteibe nem tudott beleilleszkedni. Szabadságát és függetlenségét ennek arányában rohamosan elvesztette, mert az állami és megyei közigazgatási hivatalokkal kárpótolta magát az anyagiakban történt veszteségeiért. Mindkét ok közrejátszott abban, hogy az asszimiláció folyamata megállott. Ez azonban enélkül is, ha később is, de bekövetkezett volna. Németországban más volt a helyzet, mint hazánkban, a volt Ausztria német részében és Csehországban szintén, Angolországban hasonlóképen. Az asszimilációs folyamat mindenütt megállott, meg kellett állania, mert erőszakot akart tenni a természetes fejlődésen. *S az asszimilációs fejlődés nemcsak hogy beolvadást nem eredményezett, hanem olyan helyzetet hozott létre, hogy a zsidóság nem tudott teljesen magyarrá, németté, angollá válni, azonban a zsidóságtól is eltávolodott s sem fejlődni, sem eltűnni nem tudott.* A zsidóságnak ezt a típusát a továbbiakban asszimiláns zsidóságnak fogjuk nevezni. Így találta a magyar zsidóságot századunk eleje.

A forradalmi zsidóság babonája és a tradíció nélküli zsidóság.

A zsidó vallás recepcióját követő időben fokozatosan kezdett megszűnni az az összhang, mely a zsidó értelmiség és a történelmi középosztály között fennállott. A *Vázsonyi Vilmos* által kezdeményezett és demokrata néven szerepelt polgári mozgalom mutatja az átmeneti stádiumot a magyar történelmi középosztály és a teljesen zsidó értelmiség által megalapított nemzetközi allűrökben megjelent és szerepelt polgári radikalizmus között.

A polgári radikális mozgalom előkészítése a szabadkőműves páholyok egy részében történt. A szabadkőművesség Magyarországon is hosszú ideig a magyar törzsökös középosztály szervezete volt, később azonban a zsidó polgárság és különösen

az értelmiség foglalta el helyét a páholyokban. Ettől az időponttól a jótékonyssággal és filantróp munkával foglalkozó szabadkőművességet mindinkább kiszorítja az az irányzat, amely a társadalmi és politikai kérdésekbe mind mélyebben nyult bele és igyekezett azok a menetét befolyásolni. A szabadgondolkozó mozgalom, a Galilei kör, a Társadalomtudományi Társaság stb. működésének számai mind a szabadkőműves páholyokhoz vezetnek.

A radikális, szabadgondolkozó és progresszív politikában semmi zsidó tartalmat nem lehet és nem lehetett találni. A francia, angol, olasz és bármely nemzet polgári radikalizmusának elvei és ideológiája jelentek meg magyar kiadásban amazoknál talán erősebb szociális aláfestéssel és azzal a különbséggel, hogy a magyar radikalizmus és progresszív mozgalmak mindinkább szembeszálltak a magyar nemzet sajátos nemzeti felfogásával és nemzeti tradícióival. Egy *polgári mozgalom*-ban teljesen szokatlan a nemzeti és demokratikus felfogás közötti ily szakadék. A magyar keresztény közvélemény, — különösen pedig az intelligencia — nagy idegenkedéssel és eleinte hűvösen fogadta azt az új radikális politikát, később azonban a hangulat teljesen ellenségessé vált. A keresztény magyar nemzet és a zsidóság közötti elhidegülés nem kis mértékben tulajdonítható a polgári radikalizmus által propagált elveknek, illetve ezek terjesztési módjának.

Legyen szabad ezen állítás igazolására néhány adattal szolgálni.

Buday Barna a következőképen nyilatkozik a *Huszdik Század* u. n. zsidó füzetében: „Könnyen vállal közösséget idegen eszmékkel, mert lelke nem mélyedt bele még annyira a magyar élet sajátosságaiba, hogysem ennek gyengébb alkalmazkodásra intő érdekeit korlátokul fogadná el. Tulságosan türelmetlen volt és maradt abban az igyekezetében, hogy régi vezető osztályokat egyszerre félrelökjön és tekintélyeket lerontson, mielőtt ujakat tudott volna állítani helyökbe.“ (66. old.)

Dr. Cholnoky Jenő kolozsvári egyetemi tanár: „A tradíciók nincsenek meg a családokban, de nincsenek meg a zsidóság nagy részében sem . . .

. . . Kozmopolita elveket, internacionálizmust valló szociológusaink, a tradíciók híján lesznek idegenek, azért legnagyobb részük a zsidóságból kerül ki.“ (49. old.)

Dr. Concha Győző: „Annál kevésbbé vélek új törvényeket szükségesnek, mert a zsidókérdés jelenlegi különös alakjában

nem más, mint a zsidó írók, tudósok, politikusok egy részének a nemzetköziség, a szabadgondolkodás, az amorálitás fegyvereivel való támadása, vagy mint ők hiszik, gyógyítási kísérlete a magyar nemzet világtól elmaradt lelkének magva ellen." (83. old).

Az idézeteket vég nélkül lehetne folytatni. S az, aki megfigyelte a radikális eszmeáramlatok magyarországi utját, annak feltűnt az az erősen kritikai magatartás, mellyel az új irány a magyar nemzet múltjával, törekvéseivel, főleg pedig értékeléseivel szemben viseltetett.

A magyar nemzet úgy fogta és fogja fel múltját, mint a nemzeti létéért és egyéniségéért folytatott élet-halálharcot. Az új irányzat a történelmi materializmus alapjára helyezkedve osztályharcok sorozatát kereste és találta meg a magyar nemzet múltjában és még az elnémetesítés elleni sok százados harcát is az oligarchia osztályküzdelmének tekintette a jobbagység ellen.

A contemporain politikai mozgalmak általa eszközölt megítélésének jellemzésére csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy ez az irány a magyar nemzeti hadseregért folytatott küzdelmet a gentry osztályharcának tekintette, melynek az a célja, hogy ez az osztály németül nem tudó fizit a hadsereg tisztikarában helyezze el. Hasonló megítélésben részesült részükről minden más nemzeti mozgalom. A magyar nemzet nemzeti ünnepei nem voltak az ő ünnepei. A március 15-ike helyett, vagy e napnál korábban, vagy később, de semmi esetre sem a nemzeti ünnep napján csak márciusi ünnepelet tartottak nem a Himnusszal, vagy a Szózáttal, hanem a Marseilles-sel, az okt. 6-ika pedig nem is létezett számukra.

Nem csoda, hogy a magyar nemzet minden rétege ellenséges magatartást kezdett társítani ettől a felfogásától olyannyira idegen eszmékör ellen s ezt az averziót a reakció annyira ki tudta használni, hogy minden demokratikus eszme és mozgalom a nemzeti közvélemény előtt teljes biztonsággal előre számíthatott bukására. Ugy hogy a magyar nemzet egyéb demokratikus rétegei és irányzatai mindig kénytelenek voltak hangoztatni, hogy ők *nemzeti* demokráciát akarnak, vagyis a nemzeti eszme és a demokratikus gondolat összhangját. Ez más országban magától értetődő volt s teljesen magyarországi speciálitás, hogy polgári mozgalom a demokrácia és nemzeti gondolat összhangját kénytelen aláhuzni.

Nemcsak a demokrácia és a haladás ügye szenvedett azonban a radikális ideológia terjeszkedésétől, hanem a zsidóság is. És pedig azért, mert csak végig kellett nézni a radikális tábor

vezérkarán, — mely csaknem olyan nagy volt, mint a hadserege, — hogy első pillantásra meg lehessen állapítani a zsidóságnak diszkeresztényekkel csak nagyon gyéren takarított tulnyomó számát. Ugyanez volt a helyzet a hivek között is. A keresztény társadalom pedig nagyon hajlandó zsidónak itélni minden oly cselekedetet, vagy magatartást, melyet zsidók követnek, vagy visznek véghez, habár a zsidóság sajátosságával nem is lehet megmagyarázni. És az ellenszenv a radikális mozgalommal szemben annyira ment, hogy a keresztény magyar közvélemény egy része a zsidóság terjeszkedésének és uralmának eszközét látta a radikális propagandában. Ez a felfogás természetesen képtelenség s már *Conchának* fentebb idézett nyilatkozatából is kitűnik, hogy a radikálisok az ő elveiket és világfelfogásukat egyenesen gyógyszernek tartották a magyar nemzet szerintük beteg organizmusára. Ha azonban a zsidóságnak és főleg a zsidó szellemnek nincs is köze a magyarországi radikalizmus anacionális karakteréhez, még sem lehet megérteni az asszimilált zsidóság pszichéjének ismerete nélkül, melyet úgy jellemeztünk, hogy *elszakadt ugyan a zsidóságtól, de teljesen magyarrá lényegénél fogva még sem tudott válni.*

Ennek a kérdésnek a megvilágítása szorosán összefügg a zsidóság forradalmi mivoltáról nagyon elterjedt felfogással. Sajnálattal vagyunk kénytelenek elhárítani a zsidóságtól azt a megtisztelő szerepet, melyet a forradalmi gondolattermelés terén tulajdonítanak neki. Ez is azon sok babona közé tartozik, mely a zsidóságról forgalomban van.

A zsidóság forradalmi szerepét már a kereszténységgel kezdi meg. Hogy mennyiben volt a kereszténység forradalmi, ennek a kérdésnek tárgyalása meghaladja tanulmányunk keretét. Ez azonban oly régen történt, hogy hatását a zsidóságon lehet legkevésbé érezni.

Az első nagy európai forradalom a szónak köznapi értelmében a XVII. század közepén lezajlott angol forradalom volt *Cromwel* Olivér vezetése alatt. Ennek szellemi hatása azonban nem volt érezhető Európában. Senki sem fogja kétségbevonni, hogy a zsidóság teljesen ártatlan ebben a forradalomban.

Az a forradalom, amely a mai napig is érezteti hatását Európában, a nagy francia forradalom, amely 1789-ben kezdődött. Ez az európai forradalmak anyja. Szellemi előkészítése már a XVIII. század második negyedében kezdődik. Tudományos és

politikai arzenálja mindennel szembeáll, ami idejében tradíció és tekintély volt. Egyetlen tekintélyt ismert: az ész birói székét, mely elé mindent és mindenkit megidézett, aki és ami hatalom és csak azt hagyja életben, aki az ész világosságánál megállja helyét. Ennek a forradalomnak úgy előkészítésében, mint pedig végrehajtásában a zsidóság hasonlóképen teljesen ártatlan, ezeket a munkákat a francia humanisták, politikusok és katonák hajtották végre a zsidóság minden közreműködése nélkül. Az ezt követő 1830-iki júliusi és 1848-iki februári francia forradalmak mind a nagy forradalom hullámverései gyanánt jelentkeznek és azoknak az osztályoknak forradalmi erőfeszítései, amelyek az emberi jogok, a szabadság, egyenlőség és testvériség nagy elveit nem látták a saját javukra megvalósítva. Itt sem vett részt a zsidóság sem az előkészítés, sem pedig a végrehajtás munkájában. A 48-iki európai forradalmakban a zsidóság az akkor még csak csirájában jelentkező értelmiségi osztályai útján részt vett ugyan, azonban nem kezdeményezőleg, hanem azoktól az eseményektől és áramlatoktól sodortatva, melyeknek előidézésében semmi része sem volt. Ime, elvonul előttünk a forradalmak egész sora és a zsidóságot sehol sem találjuk. A forradalmak arénáján való első megjelenése a szociálmussal kapcsolatban történik. *Marx* és *Lassale* nevei jelzik e korszak kezdetét. Itt sem azonban, mint a gondolat szülei, vagy meglátói jelennek meg. *Saint-Simon*, *Foruier* és *Owen* már jóval előttük látták és formulázták meg a szocializmus alapgondolatát: a társadalmi és főleg a gazdasági élet szabályozásának és nivellálásának szükségességét. Módszereket is ajánlottak, sőt igénybe is vettek a szociális társadalom megvalósítására. *Marx* történelmi szerepe az volt, hogy tudományos alapot emelt a szociálmussnak s a tőkés termelésen alapuló társadalomnak a termelésben lévő ellentmondások által okozandó bukását s a szociálista társadalomnak ily módon való megszületését jósolta meg. *Lassale* pedig a német munkásmozgalom megteremtése és szervezése útján addig ismert legerősebb organizmusát adta a szociálista mozgalomnak. *Marx* tehát az utópizmusból a tudomány világába, *Lassale* pedig az íróasztaltól és könyvtárszobából az életbe plántálta át a szociálmust.

A fenti nagyon vázlatos felsorolásból is kétségtelenül megállapítható, hogy a zsidóság részt vett ugyan forradalmi mozgalmakban, sőt azokban igen előkelő helyet foglalt el, azonban elenyésző

mértékben ahhoz, hogy a zsidóságot forradalmár népnek lehessen nevezni.

A zsidóság szerepe a forradalmakban egészen más. Az asszimiláns zsidóság ugyanis a forradalmi eszmék legalkalmasabb *médiuma* és legjobb *vezetője*. Az ok kézenfekvő. Minden forradalmi gondolkozásnak a gazdasági érdekellentétén kívül a nemzeti és vallási tradíció a legerősebb szigetelője és féke is. Az asszimiláns zsidóság azonban minden tradíciótól elszakadt. A zsidóságtól teljesen eltávolodott akkor, midőn a talmudi fejlődésből egyenesen az európai kifejlett és készenkapott kulturák kellős közepébe ugrott be, de ez okból nem tudott a keresztény nemzetekbe nemcsak beolvadni, hanem beilleszkedni sem. Sőt, — mint kimutattuk, — nacionális fejlődésének elmaradása teremtette meg a közötte és a keresztény nemzetek között fennálló lelki ellentétet. Minthogy pedig minden tradíciótól, tehát a nemzeti és vallási tradíciótól is elszakadt: lelke *tabula rasa* és így minden forradalmi eszmének legjobb befogadó talaja. Míg tehát a keresztény népeknél az erős nemzeti és vallási karakter sokszor a gazdasági érdekek ellenére is féke a forradalmi gondolatnak, az asszimiláns zsidóságnál igen gyakran a gazdasági érdekellentét dacára is urrá lesz a minden ellenállási felület nélküli lelkeken a forradalmi ideológia.

Az asszimiláns zsidó forradalmiságának klasszikus jellemzését találjuk *Tolstoj Karenina Annájában*, ahol Goleniscsev a következőkben írja le Mihajlov festő szabadgondolkodásának geneziséét:

„Annak előtte ugy volt, hogy a szabadgondolkodó olyan ember volt, aki a vallás, a törvény és az erkölcs elveiben nevelkedett és maga, nagy fáradság és küzdelmek árán jutott el a szabadgondolkodásig: de most egy új típusa kezd feltűnni a született szabadgondolkodóknak, akik fölcserpednek anélkül, hogy csak hírét is hallották volna annak, hogy az erkölcsiségnek és a vallásnak is vannak törvényei, vagy vannak tekintélyek, s a kik egyenesen a minden tagadás elveiben, vagyis vadon nőnek fel.“ (*Ambrozovits Dezső ford. II. köt. 41. l.*)

A találó jellemzésen nem változtat, hogy nem zsidóról szól, de akaratlanul is művészi portréja az asszimiláns zsidó forradalmi hajlandóságának. A fenti leírást csak azzal kell kiegészíteni, hogy az asszimiláns zsidó nem vajudásokon és lelki válságokon keresztül jutott el a forradalmi világnézethez. A zsidóságon nem

kellett átvergődnie, mert otthagyta; a keresztény nemzetek kulturájának tradícióin sem, mert azokat csak megtanulta anélkül, hogy gyökeret vertek volna a lelkében s így állott elő az intelligens asszimiláns zsidó típusa, mint minden forradalmi gondolatnak született médiuma.

A forradalmi készség és a forradalmi eszmékre való hajlandóság az asszimiláns zsidóban másrészt nem egyéb, mint a *magakeresésnek* egyik megnyilvánulási formája. Midőn a zsidóság az asszimiláció útjára lépett és a zsidóságtól eltávolodott, belátta ennek a lépésnek erkölcsi lehetetlenségét. Hogy önmaga számára és a saját lelkiismerete megnyugtató végett mentséget keressen az asszimiláció igazolására: megszületett a *missiótheoria*, melynek első képviselői a modern rabbik voltak. A missiótheória lényege az, hogy a zsidóságnak nem a nemzeti élet és nemzeti fejlődés a hivatása, hanem, hogy az egy isten hitetés ennek erkölcsét terjeszse az emberiség között. Ennek az elméletnek zsidó részről való hirdetéséhez bizonyos szerénytelenség és rövidlátás is kellett. Szerénytelenség azért, mert hiszen a keresztény vallások sokkal hathatósabb eszközökkel rendelkeznek erre a célra, nem is szólva arról, hogy szintén az egy isten hitet vallják. Ily körülmények között azt tanítani, hogy az egy Isten hit terjesztése éppen a zsidóságnak volna a célja, illetőleg hivatása, nem mutat a legnagyobb szerénységre. A rabbi urak azonban csak a misszióhirdetésénél maradtak meg és nincs tudomásunk róla, hogy a vadak közé mentek volna misszionáriusi szerepüket betölteni. Erre azonban szükség sem volt, mert ha az egy Isten hitet akarták hirdetni és terjeszteni, erre a legnagyobb szükség a saját hitközségeikben lett volna, melynek tagjai az asszimiláció jelszava után mindinkább letértek az egy Isten hitének útjáról a *semmit sem hívés útjára*. Hogy ezt a reájuk nézve egy cseppet sem közömbös eltérést a rabbi urak nem vették észre, ez volt az ő rövidlátásuk.

A misszióteória azonban nem akart meghalni. A vallásától mindjobban eltávolodó asszimiláns zsidó értelmiség új missziót fedezett fel a maga számára, és pedig a forradalmi eszmék terjesztésének hivatását. A radikális és szocialista zsidó értelmiség abban látta történeti szerepét, hogy a világot forradalmossítsa és a nemzetekben csoportosult emberiséget a szolgaságból megváltsa és felszabadítsa. Ez a felszabadítás természetesen az emberiség és nem a zsidóság érdekében történik. Hogy az em-

beriség miért nem érzi oly fájdalmasan betegségét és szolgálát, mint a zsidóságból származó forradalmárok és miért nem vágyik oly hevesen és türelmetlenül a megváltás és felszabadítás után, mint a zsidóságból tömegesen önként jelentkező megváltó és felszabadító praetendensei, erről a kérdéstről a forradalmár zsidó értelmiség nem gondolkozott. Ennek a jelenségnek oka azonban a már eddig is kifejtettekben kézen fekvő. A kulturerberiség ugyanis nem abstract egység, hanem nemzeti keretekben élő csoportok összessége. Minthogy pedig az asszimiláns zsidók nem értik meg a keresztény nemzetek pszichéjét és lényegét, éppen úgy félreismerik betegségeiket is, az orvosságot sem tudják tehát megtalálni, *legnagyobb buzgóságuk és jóakaratauk dacára sem*. Így válnak a forradalmi missziótól eltelt asszimiláns zsidók hamis prófétákká.

Az asszimiláns zsidóknak ez a második számú misszióelmélete sem értékesebb az elsőnél, *de mint amott, úgy itt is önkérésének esetével állunk szemben*.

A zsidó értelmiség kénytelen látni, hogy a zsidóság nem tűnt el és nem is tűnik el, látja a legnagyobb egyoldalúsággal történő elhelyezkedését, gondolkozásának azonosságát, vagy legalább is hasonlatosságát és mint a misszió-rabbiknál, előtte is felvetődik a kérdés. Mi célja van a zsidóság fennmaradásának?

A kulturnépek legősibbje lezárhatja-e történetét a cél nélküli pusztai fizikai lét tengetésével és annyi dicsőség, szenvedés és áldozat után a lassu sorvadás, a sem élni, sem meghalni tudás állapotába fuljon az ó testamentom, a próféták és a kereszténység népe? Minthogy pedig a modern zsidó asszimiláns értelmiségnek nem theologiai műveltsége van, hanem szociológiai és történeti, — de történeti átélés nélkül, — az egy Isten hitének terjesztése helyett az emberiség forradalmosítását és felszabadítását tekinti a zsidóság hivatásának.

Az asszimiláns zsidóság forradalmi hajlandósága és készsége tehát a zsidóság elhelyezkedési kísérletének egyik tünete. Ennek a tünetnek kísérő jelenségei: a zsidóság élénksége és mozgékonyága, melyet a keresztény társadalmak megláttak, de nem értettek meg, vagy félreértettek. Pedig a helyzet nagyon egyszerű. Miként a fizikai életben is csak nyugvó és mozgó állapotot látunk, úgy vagyunk a társadalmi életben is. És a zsidóság, mely a keresztény társadalmakban nem tudott gyökeret verni, nem tudta azt a relative nyugvó állapotot sem elérni, mint az

öt befogadó keresztény népek, melyek minden szállal oda vannak gyökerezve, ahol élnek. Így tehát állandóan keresi azt a szilárd pontot, melyen biztonsággal megvethetné lábát, azonban nem tudja megtalálni, mert hamis utakon jár. Nem érti meg az öt befogadó keresztény nemzetek lelkét s ezért nem tudja az őket tartósan összekapcsolni hivatott szilárd lelki kapcsolatot sem megtalálni.

Ebből a nézőpontból kell tehát értékelni azokat a szellemes hasonlatokat, melyek a zsidóság szerepét akarják a modern társadalmakban érzékeltetni. *Deák Ferencz* szerint a zsidóság olyan, mint a só, melyből egy csipet izt ad az ételnek, de a kellénél nagyobb mennyiségben alkalmazva elsózza az ételt. Mások szerint a zsidóság a népek kovásza, akik mélyebben gondolkoznak, az emberiség élesztőjének nevezik. Ezek a szerepek fölötte megtisztelőek volnának a zsidóságra, ha a tényeknek megfelelően és nagyon hasznosak a keresztény népekre, ha ugy lehetne a zsidóságot kezelni, mint a sót, kovászt, élesztőt és egyéb erjesztő szereket, melyeket a kellő használat után a következő használatig szépen el lehet zárni. Azonban a helyzet az, hogy a zsidóságban állítólag testet öltött só, kovász és élesztő nem hagyja magát használat után hidegre tenni, hanem akkor is sóz, erjeszt és keleszt, mikor senki sem akarja erre a célra igénybe venni. Nagyon hasznos lesz tehát az összes felekre, ha a zsidóság különleges szerepeit, melyek amugy is ténybeli alap híján vannak, — megszüntetjük és ha a zsidóság annak belátásához fog eljutni, hogy az ő rendeltetése is az, mint a többi népeké. Tehetségeit és sajátosságait minél jobban kifejleszteni és géniuszának pozitív alkotásaival gazdagítani az emberiség kulturális vagyonállagát: csak ez lehet a zsidóság hivatása. Ezzel teljesíti legméltóbban az önmaga és az emberiség iránti kötelességét. A biblia, a zsoltárok, a próféták halhatatlan művei a zsidó szellem pozitív alkotásai és örök értékű kincsei az emberi kulturának. Ezek szerezték meg a zsidóság világtörténeti értékét és ezekkel irta be nevét a világtörténelembe. A zsidóságnak ki kell tehát irtania magából minden misszióelméletet és különleges rendeltetéséről táplált összes babonáit.

Az asszimiláns zsidóság képtelen a tradicionális és nemzeti gondolkozás megértésére.

Az asszimiláns zsidóság forradalmi készsége és hajlandósága, — mint már láttuk, — nem lelki válságok és belső küzdelmek eredménye, melyek folyamán az új, világot kérő eszme legyüri a tradicionális és nemzeti elemet, hanem éppen az utóbbiak hiánya teszi az asszimiláns zsidóságot minden forradalmi gondolkozás legalkalmasabb médiumává.

A nemzeti és tradicionális elemek pedig azért tűntek el az asszimiláns zsidóságból, mert a zsidóságot elhagyta, az őt befogadó keresztény nemzetek tradicionális életét átérteni és főleg átérezni nem tudta. Vagyis nem csak hiányzik belőle a tradicionális és nemzeti elem, *hanem nem tudta megszerezni és állandósítani az ezek iránti megértést és toleranciát sem.* Ezen nem is lehet csodálkozni. A saját nemzeti mivolta és tradíciói iránti érzékét el kellett veszítenie abban a pillanatban, midőn a ghettóból kikerülve teljes gőzzel rávetette magát az európai kulturák mohó elsajátítására és még inkább akkor, midőn a keresztény nemzetek egyenesen az asszimilációt tették meg felszabadítása feltételéül. A múltjával való teljes szakítás volt emancipációjának ellenértéke. Ezzel azonban fogalmilag még mindig nem volt kizárva annak a lehetősége, hogy attól a nemzettől sajátítsa el a nemzeti tradíciók tiszteletének és megbecsülésének képességét, melyek között él és amelyeknek életébe beilleszkedett. Ilyen képességet azonban könnyű feltételezni és kívánni, azonban létezése lélektani lehetetlenség. A múlt iránti minden tradíció és kegyelet ugyanis, tehát a nemzeti szemlélet is annak tudatán alapszik, hogy a nemzet léte az ősök hosszú és súlyos küzdelmének véreinek, verejtékének és munkájának az eredménye. A nemzet minden egyes fia a történelem valamennyi fázisában oly momentumot lát, melyet az ő és honfitársai ősei valósítottak meg eszükkal, szivükkal, verejtékes munkájukkal, kardjukkal és vérükkel és így a nemzet egész története és nemzeti léte az ősök tevékenységének szakadatlan láncolata, illetőleg eredménye. Így válik a nemzeti gondolkozás és érzés nélkülözhetetlen alkatrészévé a múlt iránti kegyelet, az ősök tisztelete: *a tradíció.* A nemzeti önérzet a nemzet azon felfogásán alapszik, hogy létét csak azoknak a sajátosságoknak fenntartása és kifejlesztése biz-

tosíthatja, melyek a nemzetet hosszú multjában fenntartották és megerősítették, melyek tehát az ő szemében a legdrágábbak és legértékesebbek. A nemzeti sajátosságok értékét nem méri objektív mértékegységekkel. A nemzeti gondolkozás tudja, hogy más nemzetek kulturája esetleg értékesebb, amennyiben az emberiséget nagyobb mértékben vitte előbbre, mint saját kulturája, azonban szívével és érzésével sokkal drágábbnak és becsesebbnek tartja a maga számára saját nemzeti kulturáját, amint az apa sokkal jobban ragaszkodik csenevész és korlátolt gyermekéhez, mint a más viruló és szellemi képességekkel legdusabban megáldott gyermekéhez.

Lehet-e azonban az asszimiláns zsidóságban ily érzést és érzéket feltételezni a keresztény népek multjával szemben? Hiszen a zsidóság multja semmi közösséget nem mutat a keresztény nemzetek történetével az idő közösségén kívül. A zsidóság multja állandó vándorlások sorozata. Nincs korszak Európában, melyben az egész zsidóság helyzeténormális képet mutatott volna s a legújabb korig állandóan az a kép tárul szemünk elé, hogy a zsidóság az egyik országból a másikba kénytelen vándorolni. Így természetesen nem fejlődhetett ki a zsidóságban a fentebb leírt tradicionális érzés a keresztény népekkel szemben. Élénken visszaemlékszem arra a zajos derűltségre, amely elfogta keresztény iskolatársaimat, midőn egy buzgóbb zsidó társunk a történelmi lecke felmondásakor „őseink“ tatárjárás korabeli szenvedéseiről, vagy arról beszélt, hogy ugyancsak „őseink“ mily lelkesedéssel siettek a pozsonyi országgyűlés határozatai után Mária Terézia zászlói alá. Ez a kis intermezzo igen élénken világít rá arra a lehetetlen kívánságra, mely az asszimiláns zsidóságtól azt kívánja, hogy a zsidóság ugyanazzal a tradicionális érzéssel viseltessék az őt befogadó keresztény nemzetek multja iránt, mint az illető keresztény nemzetek. De az asszimiláns zsidóság meg sem értheti ezt az érzés- és gondolatvilágot, mert teljesen elszakadván a zsidóság multjától, nem volt módja és alkalma a multat végigélni és tisztelni tanulni.

Ugyanigy állunk a nemzeti kultúra értékelése tekintetében is. Miként a keresztény nemzetek nemzeti léte, a kultúra is generációk tevékenységének eredménye. A nemzeti kultúra a nemzetnek oly kincse, melyhez minden generáció hozzájárult a maga munkájával és éppen ezért válik a nemzet előtt oly becsessé, hogy minden más, esetleg objektíve véve értékesebb kulturánál is nagyobbra becsüli. A zsidóság azonban készen, vagy csaknem

teljesen kapta a keresztény nemzetek kulturáját s csak hozzá kellett ülnie, hogy elsajátítsa és megtanulja. Hogy mily eredménnyel, arról fentebb már szó volt. *Tolstoj* mélysége megdöbentő erővel világít rá arra a módra, ahogyan a zsidóságnak a keresztény nemzetek kulturáját *el kellett sajátítania*. *Karenina Anna* című regényében a már előbb megszólaltatott *Goleniscsev* így jellemzi a kultura közösségébe későn beérkezett Mihajlovot: „És gondoljuk csak meg, régente, ha valaki, mondjuk egy francia, műveltségre akart szert tenni, elkezdte tanulmányozni az összes klasszikusokat, a theológusokat, a tragikusokat, történetírókat, a bölcselőket, már most mennyi szellemi munka állott előtte. Most pedig mi nálunk egyenesen rábukkant a tagadás irodalmára, gyorsan elsajátította a tagadás *tudományának egész compendiumát és készen van.*“ (l. m. 41-42. old.) Ez a jellemzés ugyancsak nem vonatkozik a zsidóságra, de szintén utólérhetetlen leírása annak a módnak, ahogyan a zsidóságnak az európai műveltséget meg kellett szereznie és belekapcsolódni az európai keresztény nemzetek kulturájába. Arra, hogy a művelődést az abc-től kezdje, nem volt ideje, mert a munkának gyorsan kellett haladnia és így nem vonulhatott végig azokon a fokokon és stádiumokon, melyek azokat a küzdelmeket jelzik, melyekből a nemzeti kulturák kialakultak. Ugy, hogy csak az eredmények elsajátítására és megtanulására jutott ideje és ez az idő még a compendiumszerű tanulásra is nagyon rövid volt. Ily körülmények között az asszimiláns zsidóság lelkében nem támadhatott a nemzeti létnek és kulturának fentebb leirt különös értékelése és tradicionális tisztelete, mert míg a keresztény nemzetek mint jelenük megalapozóját és jövőjük biztosítóját értékelték nemzeti sajátosságaikat és kulturájukat, *melyek egy hosszú mult fejlődési eredményei*, addig az asszimiláns zsidóság úgy látta, hogy amit a keresztény nemzetek egy hosszú fejlődés és küzdelem eredményeinek tartanak és tisztelnek, azt ő rövid idő alatt el tudta sajátítani. Az asszimiláns zsidóság lelkében tehát nem az alkotás büszkesége, az alkotásban kielégült öröm, hanem a jó tanuló kielégültsége vert gyökeret, akinek sikerült a leckét jól megtanulnia. És ha más országban más leckét talált, ezt is megtudta tanulni és összehasonlítást is tett a két, vagy több lecke között, melyek nem lévén az ő szüleményei, ezeket mennyiségileg és minőségileg is *objective tudta értékelni és az értékelés eredményéhez képest könnyebbnek, vagy súlyosabbnak találni*. Ez a lelki diszpozíció tehát már

eltávolodást jelent a sajátos nemzeti és tradicionális világfelfogás alapjától és most már meg lehet érteni azt a türelmetlen vágyat, amellyel a magyar forradalmi elemek „európiszálni“ akarták a magyar kulturát.

Az asszimiláns zsidóság azonban nem vitte véghez ezeket az analíziseket, hanem a keresztény nemzetekkel egyértelműleg külsőségekben, tehát a nyelvben és kulturában, utóbbinak pedig külső eltérésében látta a keresztény nemzetek és a zsidóság közötti döntő különbséget. Ha tehát megszűnnek ezek a külső különbségek és a zsidóságtól való eltávolodás után az őt befogadó nemzet nyelvét és kulturáját vette fel, jogosan és a legteljesebb jóhiszeműséggel tartotta magát teljesen azonos nemzetiségűnek keresztény felekezetű honfitársaival. Mint ilyen pedig jogot formált arra, hogy nemzetének sorsát a politikában és kulturában éppen úgy intézze és befolyásolja, mint keresztény hitű honfitársai. Azonban nem lévén annak tudatában, hogy neki más lelki alkata és értékelési alapja van, mint az előbbinek, a legnagyobb jóhiszeműséggel és jóakarattal bár, de az ő fentebb leírt különös lelki dispoziációjával és látószögéből ítélte meg a nemzet sorsát és határozta meg szükségleteit, melyek nem helyes meglátásból és megérzésből formáltattak meg s így nem is lehetnek helyesen megállapított szükségletek és kielégítésük módja sem lehetett megfelelő.

Végre megtaláltuk tehát a választ az asszimiláns zsidóság tradicionélküliségére, megtaláltuk azt az okot, mely még azt is nehezzé teszi számára, hogy megértéssel viseltessék a nemzeti sajátosságok iránt s mint láttuk, ezek a fogyatékoságok teszik minden forradalmi gondolkozás legalkalmasabb befogadójává. Mert a forradalmi gondolkozás ideológiájának — s ez közös vonása a szociálista és a forradalmi polgári ideológiáknak is, — nem a konkrét nemzet embere, hanem a nemzetitől elvonatkoztatott ember a modellje. Ezzel operál. Ezért talál természetes idegenkedésre a nemzeti tradíció alapján álló gondolkozásban. Az asszimiláns zsidó azonban a legmentesebb ettől a gondolkozástól s így a saját képmására teremtett embert üdvözli a forradalmi ideológia ember-ideáljában, s ezért is siet minden forradalom zászlója alá.

Ebből a nézőpontból kell megítélnia, a most lezajlott, oly szomorú és sötét emlékektől terhes kommunista uralmat s azt az aránylag nagy számot, melyet az intéző körökben a zsidóság

képviselt. Az asszimiláns zsidóság gondolkozásának és lelkivilágának összesűrített kiadása asszimiláns zsidók nagy tömegének szereplése a proletárdiktatúrában, amely nem vette figyelembe a magyar nemzet súlyos válságát, nemzeti érzékenységét és országa iránti különös szeretetét és gyengédségét, hanem mindent félreismerve, állítólag a magyar nemzet megmentésének okából, de a maga szemüvegén keresztül nézve a magyar nemzet ügyét, az osztályharc harctérévé tette az országot. Holott minden *nemzeti érzékekkel* bíró hadvezetésnek éppen az a célja, hogy a hadszíntér ne az ő országának földje legyen. A kommunista vezérkarnak, — amint ezt *Kunfi* és *Kun Béla* többször is kifejezték, — nem az volt fontos, hogy Magyarország tisztességes békét kapjon és a nyugalmas fejlődés alapjait megteremtsék. Nekik Magyarország nem volt egyébre való, minthogy itt bármily kis területen is a „*tagadás szelleme*“ megvethesse a lábát, hogy azután innen ez egész világra kiterjedhessen. Ismét a misszióelmélet kísértett Magyarország számlája terhére. Ezek után nem lepődünk meg a keresztény magyarságnak a zsidóság elleni elkeseredésén és ellenséges hangulatán, mely azonban annyiban igazságtalan, hogy itt nem a *zsidóság* ténykedéséről, nem a *zsidó szellem* rombolásáról, hanem a polgári radikális-musnál érvényesülni kezdődő asszimiláns zsidó felfogás legmagasabb potenciájának érvényesüléséről és garázdálkodásáról van szó, mely a keresztény magyarságot és zsidóságot egyaránt sujtotta. Az asszimilációs politikáért pedig a keresztény magyarság és a zsidóság egyformán felelős.

A zsidóság anyagiassága és utilizmusa.

A keresztény társadalomnak a zsidóság elleni nagy vádja, illetőleg vádcsoportja: a zsidóság utilizmusa és anyagiassága, melynek alaptétele: „jó az, ami hasznos.“ (Huszadik Század i. sz. 127. old. Ravasz László). Hozzátehetjük azt is, hogy ami anyagilag hasznos. A vád szerint ez a felfogás nem áll meg az értékelésnél, hanem az anyagi javak megszerzésénél a zsidóság állítólag oly eszközöket is igénybe vesz, melyek a keresztény népek erkölcsi felfogásaival ellenkeznek és amelyeket ezek nem is vesznek igénybe. Itt különösen a zsidó kereskedelemnek és közvetítésnek a háboruban való szerepére utalnak és a hadseregszál-

litási visszaélések és árdrágítások igen nagy szerepet játszottak, mint az antiszemitaizmussal ütőkártyái, de a nem antiszemita keresztények, valamint a zsidóság széles rétegeiben is mély megdöbbenést keltettek a háborús kereskedelem elvadulásra mutató jelenségei. Ezek azonban nem juthattak kifejezésre, mert a zsidó felekezeti publicisztika a zsidó hadseregszállító csalók és árdrágítók ellen sietett kijátszani a keresztény hazaárulókat s boldog volt, midőn Budapest-környékbéli sváb millimárikát és mind többször csaláson rajtakapott keresztény hadseregszállítókat hozhatott hasábjain napvilágra. Sokkal helyesebbnek és értékesebbnek kell azonban tekinteni azt a magyarázatot, mely annak meglátásán alapszik, hogy a nyereségvágyból elkövetett bűncselekmények elkövetőinek többsége igen természetesen azon rétegből kerül ki, amely nyereszkesedésre alapított foglalkozásokat üz. Ezek pedig a commerciális foglalkozások, amelyeket nálunk tulnyomó részben zsidók üznek. Ugy, hogy — ez a védekezés súlypontja — nem a zsidóság, hanem a *foglalkozás bűnével* állunk szemben. Ebben az álláspontban sok az igazság, azonban a kérdést nem oldja meg, mert nem hatol ennek legmélyére és alapjára. A német és cseh kereskedők (csak a volt Osztrák-magyar monarchiáról beszélünk) szintén nagy háborús üzleteket kötöttek, azonban még sem követték el oly nagy számban a kereskedelmi visszaéléseket, mint magyar collegáik. A németországi viszonyokról nem is beszélünk, mert ott a zsidó kereskedők épp oly korrektül jártak el, mint német szaktársaik. Azért vettük az összehasonlítást alapjául az osztrák-magyar monarchiabeli kereskedőket, mert úgy Ausztriában, mint Magyarországon körülbelül egyformák voltak a kereskedelmi erkölcsök és egyforma volt az állami, katonai és társadalmi élet korruptsága (ezt csak a magyarországi bolsevik uralomé multa felül) s így, ha egyenlő viszonyok között mégis a zsidóság mutat nagyobb számot a kereskedelmi visszaélések és nyereségvágyból elkövetett bűncselekmények terén, ez a *többség* utal rá az egészségtelen és gyógyításra váró állapotra.

Mert a zsidó kereskedőknek és ügynököknek jogukban áll ugyanannyi visszaélést elkövetni, mint keresztény és más nemzetbeli szaktársaiknak, többet azonban nem. Viszont azt sem lehet tőlük megkivánni, hogy amazoknál korrektebbek és kulánssabbak legyenek. Ugy keresztény, mint zsidó részről nemcsak ezen, hanem minden téren csak azt lehet és kell a zsidóságtól

jogosan elvárni, hogy ne legyen rosszabb, de jobb sem más nemzetbeli keresztény polgártársainál. Mert ez utóbbi eset is baj. Tehát az a többlet, melyet a zsidóság a nyereségvágytól elkövetett bűncselekmények terén elkövet, ez a kóros jelenség jelzőköve a zsidó utilizmus és anyagiasság létezésének, illetőleg annak a ténynek, hogy a zsidóságnál nagyobb mértékben van kifejlődve mint a keresztény népeknél.

Bizonyos foku utilizmus és anyagiasság minden népben meg van. Ez alapeleme az emberi természetnek és velejárója a létért való küzdelemnek. Ennek az állításnak példákkal való bebizonyítása céljából nem kell messzire elmenni. A magyar parasztság nem valami nagy altruizmust tanusított a háboru idejében terményeivel, főleg ezek árának megszabásánál. A maximális árak betartása nem a magyar tanya specialitása s az elfogulatlan történetírás fogja megállapítani, hogy a parasztság önzése mily mértékben járult a keresztény hadinyereség keletkezéséhez. Minden amit küzdelem útján szereztünk, fokozottabb értékkel bír szemünkben és az emberiség szemében is. Ez az érték annál inkább emelkedik, minél nagyobb az érte lefolytatott küzdelem és legmasabb fokát akkor éri el, ha a javaknak minél nagyobb és értékesebb mennyiségét tudjuk számunkra megszerezni.

Ha ezen kétségtelen és igen egyszerű igazságokat a keresztény és zsidó népre alkalmazzuk, a következő igazságokra fogunk bukanni:

A keresztény népek a zsidósághoz képest normálisaknak mondható viszonyok között éltek és fejlődtek. Az anyagi javak számukra csak magasabb rendű fizikai és szellemi szükségletek kielégítésére szolgáltak. Ugy jelentkeztek tehát szemükben, mint eszközök és nem mint *öncél*.

Másként áll azonban a helyzet a zsidóságnál. Ami a keresztény népeknél természetes volt: a személyi, vagyon- és életbiztonság, a tartózkodás és lakás szabadsága: a pusztá emberi létnek ezek az alapkellékei a zsidóságnál hiányoztak. A zsidóság történelme a megdöbbentő adatok sokaságával tanusítja, hogy a zsidóságnak mindezeket a jogokat és a minden más népnek ingyen jutó és kijáró életszükségleteket *pénzen* kellett megvásárolnia. A türelmi adók és a földesuraknak különböző időben és jogcímenek fizetett védelmi díjak ékesen szóló bizonyítékaik ennek az állapotnak. Szentségeknél tartott törvények biztosították a keresztény népek számára legelemibb létfeltételei-

ket, még a jobbágyokét is, a zsidók azonban csak oly mértékben érezhették magukat biztonságban, amely mértékben ezt pénzzel megváltani és biztosítani tudták. Az uralkodó, a földesurak, a püspökök és a mult összes hatalmi tényezői a zsidóság létezését csak addig türték, hatalmi körzetükben, míg pénze tartott, s ha valamely országból kiüzték, csak úgy számíthatott más országra és más lakhelyre, ha ezt pénzen tudta megváltani. Míg tehát a keresztény népek csak a magasabb rendű életszükségleteket voltak kénytelenek pénzen megszerezni, a zsidóság számára már a levegőnél és a lélekzetvételnél vált elkerülhetetlenné a pénz szükségessége és igénybevétele.

A zsidóságnak a történelem legnagyobb részében nem volt semmi összekötő kapcsa a keresztény népekkel. Nyelve, vallása és származása éles határokat és ellentéteket vont közöttük. A pénz volt az egyetlen nyelv, melyen a keresztény népekkel meg tudta magát értetni és ez képezte közöttük és a keresztény világ között az egyetlen kapcsolatot. Természetes tehát, hogy a pénznek különösebb szerepe és jelentősége volt a zsidóság életében és történetében, mint más népeknél és innen az a különösebb és fetisszerű értékelése. Ez az alapja annak, hogy a zsidóság nagyobb mértékben utilista, mint a keresztény népek.

A pénznek ez a különös értékelése a vis inertiae törvénye alapján akkor is fennmaradt a zsidóságban, midőn a fentebb leírt állapotok már régen elmúltak. Ezen állapot konzerválásához azonban egyéb körülmények is hozzájárultak. A zsidóság ugyanis nem került abba a helyzetbe, hogy az idealizmus tisztító tüze leégesse róla a fentebb leírt többletutilizmust. Az idealizmus ugyanis oda tendál, hogy az egyéni szükségleteinek tekintet nélküli és a legvégsőbökig vitt kielégítését az összesség érdekében enyhítse. Ezzel szemben a modern zsidóság bármily kevésbé ismerte is történetét — annyit mégis tudott belőle, hogy a zsidóságot idealizmusa, a hitéhez és népéhez való ragaszkodása a kiűzéshez vagy az autodaféhoz vezette és a mi pozitív javakat tudott a történelem folyamán szerezni, csak pénzért sikerült. Történefilozófiája tehát történetének ily dióhéjszerű ismerete mellett csak a pénz kultusza lehetett.

Emancipációja és főleg ennek körülményei semmivel sem járultak hozzá, hogy történefilozófiájában lényegesebb változás jöjjön létre. Ugyanis, — mint fentebb láttuk — az emancipáció

az asszimiláció jegyében történt. A zsidóságnak tehát azt kellett látnia, hogy az európai életbe való beilleszkedésért azt az árt kellett fizetnie, hogy zsidó nemzeti egyéniségéről lemondjon és így multját megtagadja. A szabadságért való csereeszközzé vált tehát a modern zsidóság szemében az, ami a keresztény nemzeteknél a legbecsesebb volt: a nemzeti egyéniség és a mult. A modern zsidóságnak azonban azt kellett látnia, hogy ez is csak olyan cikk, amit akkor lehet eldobni, amikor ez szükségesnek mutatkozik. Így tehát a modern ember idealizmusának *leghatalmasabb fényforrása: a belülről feltörő nemzeti gondolat és nem kívülről felvett nemzeti eszme nem hatolhatott be a zsidó utilista felfogás jégkérgébe és ezért erősebb ez a mai napig is, mint a keresztény népeké.* Az a nagyon sokszor hangoztatott felfogás tehát, hogy a zsidóság utilizmusa kapitalizmusán alapszik, minden alapot nélkülöz. A zsidóság utilizmusa, mint a keresztény népekkel való ellentét egyik oka ott kezdődik, ahol ez nagyobb mértékben lép fel, mint a keresztény kapitalistáknál. Az összehasonlításnak ez az alapja és nem egy szegénységi fogadalmat tett szerzetes idealizmusa.

A megoldás módjai.

Bárhol kerestük a modern zsidókérdés okát, mindig az asszimilációban találtuk meg, mely a zsidóságot a nemzeti fejlődés útjától elzárta. Így keletkezett a keresztény nemzetek és a zsidóság között fennálló lelki ellentét: mint a *modern* zsidókérdés alapja. Az asszimiláció csődje tehát kétségtelenül bebizonyult, mert ahelyett, hogy a zsidóságot a beolvasztás útján eltüntette volna, az előbb említett ellentétet élesítette ki. E felismerés után önként adódik a megoldás módja is: szakítás az asszimilációs politikával és a zsidó nemzeti gondolat irányában való orientáció. De vajjon megoldás lesz-e ez a megoldás? A logika kérelhetetlen törvénye szerint kétségtelenül igen, mert ha megtaláltuk a betegség okát, a gyógyítás módja az, hogy a kór okozóját lehetetlenné tegyük. Ha tehát a nemzeti fejlődés elmaradása a modern zsidó kérdés oka, gyógyszere kétségtelenül e hiány pótlása, tehát a zsidóság ráterelése a zsidó nemzeti fejlődés útjára.

Ez a megoldási mód természetesen idegenül fog hangzani a magyar közvélemény nagy többségének szemében, mely a zsidókérdés megoldását a zsidóság lassu felmorzsolódásában, tehát a *zsidóság megszűnésében* látta s abból a körülményből, hogy ez nem történt meg, nem az asszimiláció csődjére, hanem ennek hiányára, vagy kevésbé hatékonyan igénybevett módjára következtetett. A kommunista uralom tobzódásának idejében azután a budapesti asszimiláns zsidóság eddig nem tapasztalt nagy számban sietett az asszimiláció legvégső következményét is levonni: a kikeresztelkedés útjára lépett. Még nem állanak a nyilvánosság rendelkezésére számbeli adatok a tömeges kikeresztelkedések terjedelméről, azonban bár fantasztikusoknak kell tekinteni azokat a híreket, melyek a kikeresztelkedések óriási számáról szállongnak, mégis tény az, hogy Magyarországon soha ily nagy számban a zsidó vallást *hivatalos uton* el nem hagyták. Hangsúlyozzuk, hogy hivatalos uton, mert a valóságban már régen szakítottak vele azok, akik a törvényes formák között is elhagyták. Ez a tény pedig az asszimiláció szempontjából megvilágítja a kikeresztelkedések értékét. Ennek illusztrálására *Concha Győző* megjegyzésére utalunk, aki erről a kérdéstről találóan állapítja meg: „A kikeresztelkedés, *ha nem társadalmi célból, de lelki szükségéből történik*, kétségtelenül az egyetlen végleges megoldás lenne.” (Huszadik Század if. 83. l.) Még határozottabb azonban *Ravasz László* református teológiai tanár álláspontja, aki a következőket írja: „. . . ha egy szép napon minden zsidó, kivétel nélkül felvenné a keresztény hitet, az antiszemitizmus még jobban elhatalmasodnék, mint valaha.” (i. f. 126. l.) A zsidókérdés lényegére talán még sohasem világítottak rá élesebben, mint a fentebbi két idézettel. Az ok kézenfekvő. Ha egyszer helyesnek bizonyult be az az álláspont, hogy az asszimiláció a modern zsidókérdés oka: az asszimiláció következményei élesítették ki, az esetben ennek hatványozott foka: a kikeresztelkedés, nemcsak, hogy enyhülést nem hozhat, hanem egyenesen az elmérgesedés legszélsőbb stádiumába juttatja a zsidókérdést. Mert ne feledjük el: az asszimiláció a zsidóság olyan típusát teremtette meg, amely a zsidóságtól elszakadt ugyan, teljesen magyarrá válni azonban nem tudott, de azért ép oly magyarnak hiszi és tartja magát, mint a keresztény magyar. Ennek az asszimilációnak alap gondolata pedig azon a tévedésen alapszik, hogy a zsidóság rövid idő alatt tudja azt a nyelvet és kulturát vérvé

feldolgozni, melyet a keresztény népek egész generációkon keresztül hosszú fejlődés útján termeltek ki magukból. Amiként a XVIII. és XIX. század nemzetileg asszimiláns zsidója a nyelv és a kultúra külsőségeinek különbségében látta a zsidóságnak a keresztény nemzetektől való eltérő sajátosságát, a XX. század kikeresztelkedett asszimilánsa abban a csekély külsőségben látja a zsidó és keresztény közötti különbséget, hogy ő a zsidó felekezeti anyakönyvben van elkönyvelve és nem valamely keresztény felekezetében, hogy neki nem keresztlevele van, hanem születési bizonyítványa. Bevezettetni magát valamelyik keresztény felekezet anyakönyvébe és megszerezni az oly hön óhajtott keresztlevelet: nem a keresztséget, nem ennek szellemét, hanem külső bizonyítékát, az irást, ezt jelenti kikeresztelkedő zsidóink számára a kereszténységbe való felvétel. Nekik fogalmuk sincs a keresztelés szentségéről: az ő szemükben a keresztvizzel való pusztá behintés jelenti a kereszténység közösségébe való felvételt.

Nekik fogalmuk sincs a Szent Lélekkel és a tüzellel való keresztelésről és eszük ágában sincs követni Keresztelő Jánosnak *az ugyancsak tömegesen megkeresztelkedni jelentkező* farizeusokhoz és saduceusokhoz intézett azon figyelmeztetését: „Teremjetekek hát a megtéréshez illő gyümölcsöket.“ A mi budapesti asszimiláns zsidóink éppen ezért tértek ki, hogy a kikeresztelkedés teremjen az ő számukra megfelelő gyümölcsöket. Őket nem kellett arra figyelmeztetni megkeresztelhetésük előtt, miként ugyancsak Keresztelő János figyelmeztette a tömegesen megtérni akarókat: „És ne gondoljátok, hogy így szólhattok magatokban: Ábrahám a mi atyánk“. Az új kikeresztelkedők kizárólag azért térnek ki, hogy ne tartassanak Ábrahám fiainak. Ennek az új kikeresztelkedő karavánnak még jogosabban szemébe lehet vágni azt a kérdést, melyet ugyancsak Keresztelő János intézett őseikhez, — midőn megkeresztelésük végett tömegesen jelentkeztek, mondván: „Viperák fajzati, kicsoda intett meg titeket, hogy a bekövetkező harag elől meneküljetekek?“ (Lukács evang. 3. r. 7.) Igen, a bekövetkező haragtól való félelem, az esetleges pogromoktól való rettegés teremtette meg az új keresztények nagy számát, akiktől való megszabadulással a zsidóság erkölcsileg csak nyer, a keresztény felekezeteknek azonban csak tehertételeivé fognak válni. Mert miként a nemzetileg asszimiláns zsidó azért tartotta magát erkölcsileg jogosultnak arra, hogy az őt befoga-

60
dott nemzet sorsát a maga meglátása és módja szerint befolyásolja és intézze, mert ugyanolyan magyarnak tartotta magát mint az ősmagyar, az új keresztény is a keresztlevél birtokában izigvérig kereszténynek fogja magát tartani s már azt a tartózkodást sem fogja érezni és azt a korlátot sem fogja maga elé állítani, amellyel mint nem keresztény még illendőnek tartotta cselekvését és magatartását bizonyos mértékben megfékezni, mert most már annak sem érzi magát kitéve, hogy tulbuzgóságáért és mohóságáért zsidónak fogják majd bélyegezni. Csakhogy egy tévedés csuszott be ebbe a számításba. Számos esetben tapasztalhattuk ugyanis, hogy még a szórványosan kitérő zsidó is gyengéd, vagy kevésbé gyengéd célzásokat kap zsidó voltára, ha mint keresztény valamely irányban túl sokat enged meg magának és közéleti működésében vagy magánéletében érvényesülnek benne a keresztviz által le nem mosható, a keresztény társadalom által zsidóknak nevezett rossz tulajdonságok. Akkor azonban, midőn a keresztény hitközségeknek zsidó alosztályai fognak megalakulni, az előbb említett célzások, vagy figyelmeztetések ugyanolyan tömegjelenségekké fognak dagadni, mint a mai antiszemitizmus. Az antiszemitizmus ekkor lesz igazán szemléltető példája annak az igazságnak, hogy a zsidókérdés mennyire nem felekezeti kérdés.

A fenti megállapítások természetesen nem vonatkozhatnak azokra, akik belső meggyőződésből veszik fel a keresztény hitet. Itt a lelkiismeret szabadságáról van szó, melyről csak a kommunista vandálizmus idején láttuk, hogy mily kincse a kultúremberiségnek. Sajnos azonban a zsidóságban nem igen láttuk az ily kitérések nyomait. A kikeresztelkedő zsidó egyáltalán nem áhitja a keresztséget, nála a kikeresztelkedés nem lelki szükség, hanem a saját, vagy gyermekei fokozottabb társadalmi érvényesülése iránt érzett szükségletből fakad.

De az ily kikeresztelkedés, amely nem egyéb, mint a hitközség cseréje, nem is szüntetheti meg a zsidókérdés alapját képező lelki ellentétet. Mert nem pótolja a fejlődésnek azt a fokát, amelyen a zsidóság nem ment keresztül: a nemzeti fejlődést! Sőt ellenkezőleg! Az asszimilációnak egy fokozottan rossz kiadásával állunk szemben. Mert míg a nemzeti asszimiláció *öntudatlan folyamat* volt, tehát jóhiszemű, addig a kiadósabb társadalmi érvényesülés kedvéért és minden belső meggyőződés híján történt kitérések öntudatos és céltudatos lépések, melyeknek tehát a legerkölcstelenebb hátterük van. A kereszténység kötelékébe való

tömeges átlépés tehát a legkereszténytelenebb erkölcsi, vagy helyesebben erkölcstelenségi alapon történt meg. A második asszimiláció születési hibája, mely — mint láttuk, — öntudatos cselekvés eredménye, ezerszeresen fogja romboló hatását éreztetni, mint a nemzeti asszimilációnál történt öntudatlan eltévelyedés.

Ha tehát az asszimilációnak az a módja, — mely a zsidóság teljes megszüntetésének látszik, — nem képes a zsidókérdés megoldását létrehozni, az a kérdés, van-e egyáltalán megoldás és ha igen, mi a megoldás módja. Ismét *Concha* Győzőhöz fordulunk, aki a Huszadik Század már többször idézett számában erre a kérdésre a következő feleletet adja: „Megoldani tehát a zsidókérdést nem tudom, de azt hiszem más sem. Az emberi belátáson, eszeskedésen felül áll ez ellentét megoldása, semmiféle *deus ex machinával*, máról holnapra változást okozó eszközzel nem lehetséges az.

De ha a magyarság és a zsidóság ellentétét megoldani nem lehet, emberséges, keresztény *modus vivendi*-t találni lehet.“ (I. m. 84. old.)

Ez a felfogása a zsidókérdésnek, mely *látszólag* éppen a megoldani nem tudás alapján áll, a legbölcsebb megoldás csiráját hordja magában. Azonban csak a következők előrebocsátása mellett: A modern zsidó probléma azért vált megoldhatatlan kérdéssé a keresztény nemzetek közvéleménye előtt, mert a megoldás módját a zsidóság *eltűnésében, felmorzsolódásában* látta. Ennek a megoldásnak módja az asszimiláció. Ha tehát a zsidóság nem tűnt el és itt van: az esetben a zsidókérdés nincs megoldva és ezen álláspont szerint nem is lehet megoldva, mindaddig, míg a zsidóság létezik. Ez a felfogás tehát a zsidóság *létezését* tekinti a zsidókérdés okának s így a zsidóság megszüntetését a megoldásnak. Ámde az élet problémáinak nem a halál a megoldása. A zsidókérdésnél sem lehet az. Annál kevésbbé, mert ezt az orvosságot senkinek sem áll módjában alkalmaznia. *Ignatiev* és *Pobjedonoszev* próbálkoztak ezzel a módszerrel, de sikertelenül. Ez az orvosság: a zsidóság eltűntetése vagy inkább elillanása, mint a zsidókérdés megoldása azért hamis, mert rossz a diagnózis. A zsidóság *puszta létezése* ugyanis csak abban a mértékben oka a modern zsidókérdésnek, amint az ember létezése oka az emberi szervezet betegségeinek. Az *okság viszonyán azonban mindig az okozatot előidéző közvetlen okot értjük.* Ez az ok pedig, mint már fentebb kimutattuk, nem a zsidóság.

puszta létezése, hanem az a *lelki ellentét*, mely a keresztény nemzetek és a zsidóság között fennáll. Ennek kiéleződése és kiélesítése teremti meg azt a feszültséget a kereszténység és zsidóság között, — mely antiszemitizmus néven ismeretes. A zsidókérdés megoldása tehát ennek az ellentétnek kiküszöbölése, vagy a lehető legkisebb fokig való redukálása. Ez a megoldási mód teremti meg azt a *modus vivendi-t*, melyet *Concha* professzor fenti kijelentése lehetségesnek tart. A megoldásnak ez a módja kizárja új feszültségek keletkezését és kirobbanását, tehát megadja azt a módot, hogy a keresztény magyarság és zsidóság *békésen és nyugodtan élhessen* egymás mellett. Ez a *modus vivendi*-nek nevezett állapot egyszersmind megoldása is a zsidókérdésnek a *keresztény társadalom számára*.

A zsidó nemzeti orientáció, mint a megoldás egyetlen módja.

A nemzeti fejlődés kizárása a zsidóság organizmusából: a modern zsidókérdés oka. Az előzőkben teljes részletességgel fejtettük ki, hogy az asszimiláció nemcsak tradíció nélkülivétette a zsidóságot, nemcsak multja iránti tiszteletétől és különös becsülésétől fosztotta meg, hanem egyenesen képtelenné tette azon keresztény nemzetek tradícióinak és nemzeti érzékenységének *megértése és átérzése iránt*, melyek között élt és él. Rámutattunk arra, hogy ez a tradícionélküliség az oka annak az állapotnak, hogy a zsidóság különös érzékenységgel inklinál a radikális és forradalmi gondolkodásra, anélkül, hogy a zsidóságnak valami különösebb része volna a forradalmi gondolattermelésben, vagy akár csak szeizmográfja volna a társadalom mélyében végbemenő változásoknak. Bebizonyítottuk, hogy az asszimiláció az oka annak a helyzetnek, hogy a zsidóság sokkal nagyobb mértékben rabja és áldozata az anyagiasságnak, mint a keresztény nemzetek.

Az asszimiláns zsidóságnak ezek a lelki diszpozíciói alapjai annak a már többször kimutatott lelki ellentétnek, mely a *modern zsidókérdés* oka és már többször utaltunk arra, hogy a zsidóságnak nemzeti irányu orientációja a megoldás egyedüli módja. Előttünk áll még a bizonyítás kötelessége, melynek sietünk eleget tenni.

A zsidóság nemzeti irányu orientációjának első utja *önmegismeréséhez* kell hogy vezessen. Mihelyt a zsidóság belátja az asszimiláció csődjét, első kérdése: *quid nunc?* Mi a teendő? Az asszimiláció bukásával egyidejűleg, illetőleg ezt megelőzőleg belátja, hogy az asszimiláció nem változtatta *mássá* a zsidóságot, hanem csupán álarcot adott rá. Levetni az álarcot és meglátni a zsidóság igazi *képmását*, nem oly könnyű feladat, mint az egyéni fiziognómia meglátása. A zsidóság is, — miként az összes többi népek, történeti fejlődés eredménye, sőt egy időbelileg sokkal hosszabb fejlődés eredménye, mint a keresztény nemzetek. Az önmegismerés első utja tehát az lesz, hogy történelmém keresztül tanulja meg önmagát meglátni. Saját történelmét pedig nemcsak *megtanulja*, hanem *át is éli* minden nemzet. Az asszimiláns zsidóság más nemzetek történetét *tanulta és megtanulta*. Az ott szereplő ősök nem az ő ősei, a harcok, szenvedések és örömök nem az ő harcai, örömei és szenvedései. Ezek a történetek és történelmek reá nézve: olvasmány, vagy legjobb esetben tudomány. Ezek tanulása, vagy tanulmányozása után benne nem élmények szűrődnek le, hanem *tanulságok és tapasztalatok*. Az asszimiláns zsidóságnak van tehát történeti tudása, de nincs *történelmi érzéke*. Ismeri a multat, de nem éli át. A történelmi érzék és a mult átélési képességének, mint a tradicionális nemzeti gondolkozás alapjainak megszerzése: *az első feltétele annak, hogy a zsidóság a keresztény nemzetek lényegét és mivoltát megértse*. Ezeknek a képességeknek a megszerzése azonban csak a saját történelmém keresztül történhetik. A fejlődés tudománya bebizonyította, hogy az anyaméhben emberré váló magzat az egy sejtü egyedtől az Isten képmására teremtet emberig vezető utat teszi meg. Rövid pár hónap alatt tehát ugyanazt a fejlődést éli keresztül, mely az emberiséget az éveknek talán millióin az egy-sejtü porszemtől mai formájába alakította ki. Ugyanez a folyamat megy végbe a nemzeti lélekben a nemzeti történelem eseményei egymásutánjának megismerésekor. Az időben letűnt korok, melyek századokat, vagy ezredekét töltötték ki az idők folyásában újra élednek, új életet élnek a nemzet lelkében és midőn a történelem könyve becsukódik, ott áll, mint a mult *szerve* és szükségképeni folytatása; a nemzet, mint a *könyv újabb kötete*, melyet az előzők ismerete nélkül megérteni nem lehet.

Az asszimiláns zsidóság azonban nem ment keresztül ezen a fejlődésen. Minthogy pedig a zsidóságról nem tudott, 'jóhisze-

műen tekintette magát ahhoz a nemzethez szervesen hozzátartozónak, melyben élt, — tehát önmagán, mint legutolsó kötetén keresztül akarta az őt befogadó keresztény nemzet fiziognómiáját és lelkét megalkotni és megérteni. Természetesen más lett a meglátása és megérzése, mint a keresztény nemzeté és az is természetes, hogy a nemzeti organizmus megnyilatkozásait és szükségleteit más szemmel nézte és látta meg, mint az illető keresztény nemzet. Innen a keresztény nemzeteknek az a meg nem értése, mely az asszimiláns zsidóságot annyira jellemzi.

Mihelyt azonban a zsidóság saját történetének bármily rövid tartamu átélése után belátja, hogy sajátos történeti fejlődés eredménye, melyet kicserélni és eltüntetni *nem lehet*, mihelyt annak tudatára jut, hogy multja határozza meg a jelent és jövőt és mihelyt feltámad benne az ősöknek megbecsülése és tisztelete, mint akiknek létét és sajátosságait köszönheti, mihelyt megérzi, hogy a zsidó kultúra is oly kincs, melyet generációról generációra fejlesztettek ki az ősök, benne is feltámadt a keresztény nemzeteknek az a sajátos szeretete és értékelése, mellyel nemzeti kulturájuk iránt viseltetnek. És ebben a pillanatban meg fogja érteni és értékelni tudja a keresztény nemzeteknek, tehát a magyar nemzetnek azt a különös odaadását és szeretetét, mellyel multja, nemzeti sajátosságai és nemzeti létének minden megnyilvánulása iránt viseltetik. Képes lesz majd értékelni és megérteni azt a szükséges és magától értetődő óvatosságot, mellyel a nemzeti gondolkozás minden új és idegen behatástól félti a különös odaadással szeretett és tisztelt nemzeti orgánizmus nyugodt fejlődését. Mert mindaddig, míg az asszimiláns azzal tetszelgett magának, hogy néhány évtized alatt képes azt a nemzeti gondolkozást és kulturát saját vérévé tenni, mely egy szerves fejlődés és számos generáció fáradságának és verejtékes munkájának eredménye, addig természetesen valami felesleges és hiábavaló tehernek kellett tekintenie a multat és annak minden munkáját, amit *Ignofus* úgy fejezett ki: „A multtal szemben egy kötelességünk van, hogy elfelejtsük.“ Abban a pillanatban azonban, midőn saját történetének átélése után ráeszmél arra az óriási munkára, mely a nemzeti kultúra és gondolat kiforrásának kohójában hosszú-hosszu időn át folyik, nemcsak saját multja iránt telik el csodálattal és szeretettel, hanem megérti és értékelni tudja más nemzetek hasonló érzését is. És ekkor világossá válik benne az a meggyőződés, hogy az

asszimiláns zsidó nemzeti értékelése és meglátása nem történik egészséges ösztönökkel és szervekkel. Mert amint a süket ember nem gyönyörködhetik a zene szépségeiben, a vak a festészet reme-keiben, ép úgy nem lehet az asszimiláns zsidó lélek sem fogékony, érzékeny és megértő a nemzeti sajátosságok és mult tisztelete iránt, mert ez a lélek éppen abban merítette ki minden energiáját, hogy nemzeti sajátosságaival és a multjával való teljes szakítás árán alapítsa meg jelenét és jövőjét. Birtokába jutni ennek az egészséges szervnek és megszerezni a nemzeti sajátosságok és a tradíció szeretetének és megbecsülésének képességét, ez az igazi és a szó nemes értelmében vett *asszimiláció*, mert az asszimilációnak ez a módja jelenti az érzésben és gondolkozás-ban a magyar nemzeti gondolkozáshoz és érzéshez való *hozzá-hasonulást, mely tehát eltüntete azt a lelki ellentétet, melyet a modern zsidókérdés alapvető okának mondottunk.*

A nemzeti orientáció azonban azt a többlet-utilizmust is meg fogja szüntetni, mely a zsidóságot sokkal nagyobb mérték-ben teszi az anyagias gondolkozás és felfogás rabjává, mint a keresztény népeket. Kimutattuk az előzőkben, hogy mint *kellett* a zsidóságnak a pénz fetisszerű tiszteletének szolgájává lennie, hogyan petrificálódott benne ez az értékelés a vis inertiae ere-jével, hogyan vált történetfilozófiai felfogásává a pénz minden-hatóságáról való hite és bebizonyítottuk, hogy az idealizmus hiánya volt az oka, hogy gondolkozásának ez a merevsége mai napig is megmaradt benne.

A zsidó történelem és kultúra azonban ebből a betegség-ből is ki fogja gyógyítani a zsidóságot. Történelmének futólagos átolvasása után meg fog szabadulni attól a babonától, hogy a pénzen vett értékek voltak a zsidóság igazi értékei. Mert a zsi-dóság történelmének minden lapja az eszméért való önfeláldozás bizonyítéka. Ősi hazájában, állami életének teljességében a pró-féták voltak azok, akik a zsidóság előkelőivel, gazdagjaival és hatalmasaival, ezeknek anyagiasságával, visszaéléseivel és kap-zsiságával szemben az igazságot, az idealizmust és az örök szeretetet állították szembe. Nem volt korszak, melyben a kirá-lyok és a hatalmasok minden visszaélése és a zsidóság eszmé-jétől való eltávolodása ne szólaltatta volna meg a próféták messze hallatszó hangját és az általuk hirdetett eszmék az idealizmus, az igazságosság és a jó örök érvényű törvényei lesznek.

A zsidó állam tragikus elbukása az idealizmussal párosult

hősiesség oly tündöklő jelenségét mutatja, mely párját ritkítja az egész világtörténelemben. A római birodalom minden erőfeszítése alig tudta megtörni a maroknyi zsidó nemzet ellenállását és szívós védekezését, míg végre az éhség, belső harcok és árulás kiütik kezéből az önvédelem fegyverét és a világ leghatalmasabb birodalma csak a harcban tömegesen elesett hullák tizezrein és a nemzeti bukás fölötti fájdalom miatt öngyilkossá lett zsidók holttesteinek tömegén keresztül tudta a zsidó nemzetet legyőzni, mely megtört, de meg nem hajo't.

Állami létének elbukása után a végtelen szenvedések korszaka kezdődik. A maroknyi és a világ minden részében szét-szórt zsidóság inkább a halál minden nemét és az örökös vándorlást választja, de egy jottát sem enged zsidóságából és minden szenvedés, kín és gyötrellem dacára fennmarad, megtörik, de ismét meg nem hajlik, s minden megvetés és megalázás dacára nyíltan vallja magát a kiválasztott nép és Ábrahám, Izsák és Jákob fiának.

Nem a legmegrázóbb tragikum-e, hogy az ideális gondolkozásnak, az eszméért tünni és meghalni tudásnak ez a népe lett az anyagiasság legtipikusabb képviselője? És vajjon mióta lett azzá? Csak az asszimiláció óta. Mert az asszimiláció előtt is beleesett ugyan a pénz fetisszerű tiszteletébe, de csak mint fizikai létének fenntartóját és megmentőjét tisztelte és becsülte. *Lelkét azonban sohasem tudta megvásárolni és hatalmába keríteni.* Az asszimiláció kora után azonban az asszimiláns zsidóságból kiveszett az idealizmus minden gyökere, mert teljesen szakított múltjával. Csak éppen a multnak azzal a részével nem tagadta meg a közösséget, mely a zsidóság és a pénz viszonyára vonatkozik. Fizikai léte azonban már teljes biztonságban volt s így a pénznek nem kellett azt a szerepet játszania, mint a gettó zsidóságánál. Ezért öncéllá kellett a modern asszimiláns zsidóság szemében válnia, mely azután is az ősök babonás tiszteletével tekintett a pénzre, midőn már megszűnt azt a szerepet játszani, amit az üldözött ősök életében betöltött. Ez a zsidóság és a keresztény világnézet közötti ellentét leghatékonyabb forrása, melyet csak az idealizmusnak és az ideálistikus gondolkozásnak a zsidó lélekben való erős térfoglalása szüntethet meg. Ennek az idealizmusnak legfőbb forrása a zsidóság számára: története és ennek nagy tanulságai. Az asszimiláns zsidóságot múltjával való teljes szakítása vágta el a zsidóságnak az ideális világnézettel való

több évezredes kapcsolatát. A zsidósághoz és a zsidóság történetéhez való visszatérés az a fonál, mely a zsidóságot ismét összeköti az idealizmus érzés- és gondolatvilágával, ami tehát szintén *csak a zsidóság nemzeti orientációján keresztül történhetik meg.*

A magyar nemzet és a nemzeti zsidóság kapcsolata.

A keresztény magyar közvélemény nagyon keveset hallott eddig a zsidó nemzeti gondolatról. Pusztá megemlítése is kellemetlen benyomásokat keltett benne.

Ennek az érzésnek egyrészt az a nehézség volt az oka, melyet a nemzetiségi politika a magyar nemzetnek okozott, úgy hogy a „nemzetiség” szó valóságos vörös posztó volt a nemzeti közvélemény szemében. Másrészt pedig nem ismerte a zsidóság belső életét s így a zsidóságot azon tulajdonságok után ítélte meg, melyeket a vele való külső érintkezésben látott meg rajta. És ezen tulajdonságok és jellemvonások közül sohasem a jókat és értékeseket, hanem a silányakat és ellenszenveseket tekintette zsidó jellemvonásoknak. A keresztény etikus a zsidóság anyagi és minden idealizmusra képtelen gondolkozását, a politikus forradalmi hajlandóságát, a közgazdász pedig a gazdasági életben mutatkozó bizonyos fokú szabadosságát tekintette a zsidóság jellemvonásának. Ha tehát a zsidó nemzetről hallott beszélni, a zsidóságnak olyan típusát képzelte el, melyben ezek a tulajdonságok a legmagasabb hatványban vannak kifejlődve.

Ámde a zsidóságnak azok a fogyatkozásai, melyek a keresztény társadalommal való lelki ellentétének okai, — mint láttuk, — nem a zsidóság, hanem az *asszimiláns* zsidóság tulajdonságai. A nemzeti irányban orientálódott zsidóságnak, mely nálunk a cionizmus zászlaja alatt csoportosult, — éppen az képezi egyik legfőbb célját, hogy a nemzeti sajátosságokat, a multat és tradicionális érzést tisztelő gondolkozást és világnézetet plántálja az asszimiláns zsidóságba. Tehát, hogy a gondolat, érzés, és értékelés hasonlóságát és ugyanazon alapját teremtsen meg a keresztény magyar nemzet és a zsidóság között. A nemzeti zsidóság legfőbb feladatának tekinti, hogy az *asszimiláns* zsidóság

gondolkozásának és lelki constructiójának kinövéseit, melyeket a keresztény magyar társadalom méltán kifogásol és megró, de a melyeket tévesen nevez *zsidóknak*, mert ezek az *asszimiláció* következményei, — a zsidóságból kiirtsa és ezzel eltakarítsa az utból azokat az akadályokat, melyek a keresztény magyar nemzet és a zsidóság harmónikus megértésének útjában állanak. Mig tehát minden más nemzetiségi mozgalom szükségképen antrifugális és az elkülönítés a következménye, a magyar zsidóság nemzeti orientációjának magyar vonatkozásában éppen az a célja, hogy a magyar nemzet és a zsidóság közötti viszonyt megszilárdítsa, illetőleg olyan lelkiállapotot teremtsen meg közöttük, melyet meglazítani, vagy felbontani nem lehet.

Aki a zsidó nemzeti gondolatot ismeri, az nem is tudja másképen elképzelni a dolgot. Mi az alapja a modern zsidó nemzeti gondolatnak? Az, hogy a zsidóság fejlődése megállott és az európai nemzeti kulturák kifejlődésével nem tartott lépést. Pótolni a hiányokat és megindítani a fejlődést az európai kultura irányában, tehát az európai kultura hajtását a zsidóság fájába beoltani ez a modern zsidó nemzeti kulturtevékenység alapja. Az európai kulturák azonban nemzeti kulturák és nem légüres térben mozgó képződmények. A magyar zsidóságnak tehát *a magyar kultura útján kell* ezt a folyamatot végrehajtania s így nemzeti kulturája szükségképen magán fogja hordani a magyarság bélyegét. Mig tehát az asszimiláns zsidóság olyan magyar kulturát teremtett, mely a keresztény magyar közvélemény ítélete szerint a zsidóság bélyegét hordja magán, — az alkotók akarata ellenére, — a nemzeti zsidóság olyan *zsidó* kulturát fog létrehozni, melyen a magyarság és a magyar kultura hatása mindig jelenvaló és megállapítható lesz.

A nemzeti orientáció tehát az asszimiláció látszategysége helyett a differenciálódás segítségével egy egészséges integrálódást fog létrehozni a keresztény magyar nemzet és a zsidóság között.

Ez a fejlődés eyszersmind meg is fogja szilárdítani a zsidóság helyzetét, mert megtalálta végre azt a fix pontot, ahol gyökeret verhet. Az asszimiláns zsidóság erkölcsi helyzete azonos a *Luftmensch* helyzetével. Ezt a találó nevet *Nordau* Miksa adta a keleti zsidóság azon óriási tömegeinek, melyeknek szilárd és biztos gazdasági existenciája nem lévén, egyik napról a másikra élnek. A mi asszimiláns zsidónk, ha nem is gazdasági hely-

zetében, de kulturális és erkölcsi vonatkozásaiban *Luftmensch*, mert a leglabilisabb az a kulturális és erkölcsi bázis, melyen áll. Innen van a mozgékonyága, izgékonyága és nyugtalansága, — mely tulajdonságokra az előzőkben már rámutattunk — melyek szintén nagy mértékben járultak ahhoz, hogy a szilárd alapokon nyugvó keresztény magyarsággal *szilárd kapcsolatot teremteni nem tudott*. Ha a zsidóságnak ez a labilitása megszűnik, a fizika törvényei alapján is állandósulnia és megszilárdulnia kell a magyarságot és a zsidóságot összekapcsoló köteléknek.

A nemzeti zsidóság és a progresszív pártok viszonya.

A nemzeti zsidóságban a dolog természeténél fogva elevenen élő tradicionális érzés és a nemzeti sajátosságok különös értékelésén nyugvó gondolkozás megfosztja a nemzeti alapra helyezkedő zsidóságot attól a hajlamtól és készségtől, mellyel az asszimiláns zsidóság szinte betegesen reagál a múlt és jelen értékeivel egyáltalán számot nem vető és azokat semmibe sem vevő radikalizmusra és forradalmi ideológiákra. Megszűnik majd az a helyzet, hogy a zsidóság legyen a legalkalmasabb médiuma ily forradalmi ideológiáknak. Mihelyt ráeszmél a zsidóságra, elveszti eddigi gyökértelen, labilis helyzetét, megtalálja végre önmagát és ezzel tevékenységének alapját is: a zsidóság és a zsidó kultúra fejlesztését és az emberiség szolgálatát pozitív alkotásokkal, úgy amint azt más nemzetek teszik. A *misszióelmélet* s az a babona, hogy a zsidóságnak *különös rendeltetése* van a népek forradalmosítására és felszabadítására, eltűnik a nemzeti zsidóság gondolkozásából és ily módon a nemzeti irányban orientálódott zsidóság mindazon fogyatkozásoktól megszabadul, melyek eddig a maga és mások legnagyobb szerencsétlenségére minden forradalmi ideológia babonás rabjaivá tettek. Ha ennek dacára az *igazi* forradalmár lélek ijedten riad fel s azt kérdi, hogy a nemzeti zsidóság elvész-e a forradalmi gondolkozás számára, határozott *nemmel* felelünk.

A forradalmi gondolattermelés eddig sem a zsidóság monopoliума volt s ezután annál kevésbbé lesz azzá. Sőt, ami a zsidóságnak a forradalmi és radikális mozgalmakban való részvételét illeti, az sem fog megszűnni, még az esetben sem, ha az

egész zsidóság nemzeti alapra fog helyezkedni. Csak oly mértékre fog redukálódni, mint a többi nemzeteknél. Nem a forradalmiságot fogja a nemzeti orientáció az eddig asszimiláns zsidóságból kiirtani, hanem a *forradalmi epidémiát*. A nemzeti zsidóságból is fognak forradalmárok támadni, de mint a keresztény nemzetek forradalmárai, ezek is hosszú lelki válságok, benső küzdelmek és vivódások után fognak a régitől a megváltó eszméhez eljutni. *Spinoza* a filozófia egyik legelső forradalmára volt, de a zsidó vallás tradicionális gondolkozását kellett önmagában legyőznie és szakítania kellett korának zsidóságával. *Lassale* első ifjúságában a Makkabeusok dicsőségére és szerepére pályázik. Csak miután tanulmányai legyőzik benne a zsidóságot, lesz forradalmárrá és forradalmi gondolkozásúvá. De hát mit kellett a mi asszimilánsainknak legyőzniök lelkükben, hogy forradalmárok-ká váljanak? Milyen tradícióval kellett belső küzdelmet és vivódást folytatniok, minő vajadások után kellett benső énjükben a forradalmi gondolatnak megszületnie? Ezekre a kérdésekre csak halk derűvel lehet válaszolni. Az asszimiláns zsidó éppen azért, mert semmi tradicionális nincs benne, született forradalmár és radikális. Míg tehát a keresztény nemzeteknél ez a készség csak különleges viszonyok és helyzetek eredménye, az asszimiláns zsidóságnál ez állandó állapot. De könnyű neki forradalminak lennie, midőn sem ő nem tudott sehol sem gyökeret verni, sem pedig benne nem vert gyökeret a keresztény nemzetek által pozitívnak tartott gondolkozás és felfogás. Ilyen forradalmárok és radikálisok tömegtermelését a nemzeti zsidóság meg fogja szüntetni, de ebből csak haszna lesz a keresztény nemzeteknek, a zsidóságnak, de a radikális-forradalmi gondolkozásnak és ügynek is.

Mert kérjük a radikális és forradalmár keresztény magyaroktól, nem többet ártott-e, mint használt a forradalmi eszmének és radikális politikának, hogy minden magyar forradalmi és radikális tábor és vezérkar oly nagy számú zsidó eredetű tagban bővelkedett? Gondoljunk csak arra, mi lett volna a francia forradalomból, ha a harmadik rend, vagy a jakobinusok ugyanazt az arculatot viselték volna, mint a magyarországi radikális vagy kommunista vezérkarok és hangadó hívek? Sohasem válhatott volna a polgári Európa megteremtőjévé.

A demokratikus Nyugat-Európa legdemokratikusabb polgári közvéleménye is zsidónak bélyegezte meg a bolsevizmust, mely

Svájcban nem csak antibolsevista, hanem antiszemita hangulatot is teremtett.

Tisztelettel kérdezzük a radikális és forradalmár keresztény magyaroktól: Oly nagy szerencsétlenség lesz-e a haladásra, ha nem egy zsidó apának mind a tíz fia, hanem tíz zsidó apának gyermekei közül csupán csak egy lesz forradalmár? Okvetlenül szüksége van-e a forradalomnak arra, hogy vörös színe a sárga folt sorsára jusson? Érdekében áll-e a forradalmi erőknek, hogy a forradalmi tábor egy új ghettó legyen? A messiási álmodozások helyett a forradalmi álmodozások ghettójává?

A hazánkban lefolyt események éppen az ellenkezőjét bizonyítják. Az asszimiláns zsidóság és a legutóbb lezajlott forradalmak kapcsolata azzal az eredménnyel járt, hogy a forradalom zsidónak bélyegeztetett meg, a zsidóság pedig a forradalmár melléknevet kapta. Mindkettő egyformán rosszul járt. Mert a kommunista uralom minden kegyetlenségét és más bűnét még keservesebbé és elviselhetetlenebbé tette úgy a keresztény társadalom, mint a zsidóság számára ez az első pillanatra szembe toluló állapot, hogy igen sok helyen az apró és kevésbé apró „bocher“-nek csoportjába botlott. A népbiztosoktól le a politikai megbizottakig nem egy helyen volt szerencsénk a talmudi iskolák hajdani növendékeit mint *tetőtől talpig asszimilált* és kérlelhetetlen forradalmárokat vizionlátni. A kommunista Marat-ok, Danton-ok, Robespierre-ek és Saint Just-ok, mint a pozsonyi, hunfalvi és egyéb jesivák (talmudi iskolák) volt növendékei! Oh kommunista forradalom, ha a legideálisabb lettél volna valamennyi forradalmak között, ha nem háborus pusztítás, gyilkolás, rablás és fosztogatás jeleznék görbe utaidat, akkor is meg kellett volna téged ölnie csupa árnyoldalaid ezen legnevetségesebbjének.

Ime, itt végződik az asszimiláns gondolkozás és lelki üresség útja! Az asszimiláns zsidóság tömeget adott a forradalmi eszmék kompromittálására és lejáratására, a nemzeti zsidóságból netán kikerülő forradalmárok folytatásai lesznek Spinozának és Lassale-nak és méltó társai a keresztény nemzetek forradalmi vezéreinek. Mert az ő forradalmiságuk is ugyanabban a kohóban fog kiforrni, a küzdelmek és vajadások kohójában. Azt hisszük nem nehéz a választás.

72

Kizárólag magyar nemzet és a zsidóság közös munkája hozhat megnyugtató megoldást.

A magyar nemzet történetének új korszaka nyílt meg, melynek legkezdetén vagyunk. Sohasem állottunk szemben ily nehézségekkel. Minden felesleges akadályt, mely a fejlődés útjában áll, el kell háritani, midőn amugy is tömegesen tornyosulnak eléink az elháríthatatlanoknak látszó akadályok. A magyar zsidókérdés nem az utóbbiak közé tartozik. Bármennyire haboztunk és gyötrődünk is azon, hogy vajjon ezekben a sorsdöntő napokban, a vajudasoknak ezen rettentő óráiban szabad-e és célszerű-e mindnyájunk munkáját ily érzékeny és kényes kérdés kiméletlen tárgyalásával megzavarni, igen-nel kellett felelnünk úgy a keresztény magyarság, mind a zsidóság érdekében. Mert nem szabad türni és megengedni, hogy a zsidókérdés óriás-kigyóvá nőjje ki magát és állandóan zavarja a magyar nemzet fejlődését és a zsidóság nyugalmát. Ha oly megoldást találtunk, mely a magyar nemzet újabb megrázkódtatása nélkül huzza ki a zsidókérdés méregfogát, — mert egyelőre csupán erről lehet szó, — akkor bűn volna hallgatással jobb időkre várni, melyek a zsidókérdés megítélése terén nem következnének be, mert a megoldás kitolása még jobban elmérgecsitené a kérdést. Másrészt pedig az asszimiláns politika csődje asszimiláns zsidók nagy tömegének a kommunista uralomban való szereplésével és már a radikális mozgalmakban való részvételével oly éles megvilágításba került, aktualitása oly izzó fényben mutatja be a zsidó asszimilációs politika értéktelenségét, hogy e politika bukása minden jóhiszemű szemlélő előtt nyilvánvaló.

A megoldás utjai adva vannak. A munka oroszlánrésze a zsidóság vállaira hárul. A politikának, a törvényhozásnak és kormányoknak eleinte kevés dolga lesz a kérdéssel. A keresztény magyar társadalom segítsége azonban már az első pillanatban sem lesz nélkülözhető. Mert az asszimiláns zsidó pszichológiájának jellemző vonása, hogy nem zsidó kérdésekben ő akar ugyan a keresztény nemzetek utmutatója és irányítója lenni, zsidó ügyekben azonban — amennyiben ilyenekkel egyáltalán foglalkozik, — félszemmel mindig a keresztény társadalom felé néz és félénken kérdezi magában: „mit fognak ehhez szólni a keresztények?” Ezen a ponton válik igen fontossá a keresztény magyar társadalom jóakaró segítő munkája.

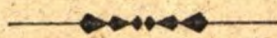
Ha ugyanis meggyőződésévé válik a keresztény társadalomnak, hogy csak a zsidó nemzeti irányban való orientáció lehet a zsidókérdés megoldása és Magyarország normális belső békéjének biztosítója, ezzel egyszersmind az a kötelesség is fog reá hárulni, hogy az ily utra térni netán vonakodó asszimiláns zsidóságot a rendelkezésére álló társadalmi eszközökkel erre az utra kényszerítse. És abban a pillanatban, mihelyt a keresztény magyar társadalomnak az egész zsidóság ellen irányuló magatartása kizárólag az asszimiláció ellen fog fordulni és csak erre a jelenlégre fog redukálódni, az egész magyar zsidóság nemzeti orientációja azonnal megindul s ez fogja lehetetlenné tenni egy új nemzetiségi kérdés keletkezését. Mert nemzeti kérdés nem azért van, mert nemzetiség van, hanem mert az illető nemzetiség elhelyezkedése nehézségekbe és akadályokba ütközik. Mihelyt azonban az elhelyezkedés megtörténik, az illető nemzetiség ügye megszűnik kérdés és probléma lenni. Ha a keresztény társadalom nem fog ily irányban a zsidóságnak segítséget nyújtani, akkor szándékosság fogja terhelni a zsidókérdés elmérgesedése körül, míg eddig mind a zsidóságot, mind pedig a keresztény társadalmat csak gondatlanság terheli és pedig *egyetemlegesen*.

A magyar nemzet és a zsidóság viszonyának *igaz és őszinte* alapra való helyezése immár elkerülhetetlen. Mert hogy hová vezethet még az asszimiláció *látszatára* való vak törekvés, ennek illusztrálása gyanánt álljanak itt befejezésül *Carlyle* gyönyörű szavai: „Üdvösebb a legkoldusabb igazság is, ha *van*, a legkirályibb hamis látszatnál. Bármilyen nemű igazság mindig újabb és jobb igazságot nemz: . . .” S ami a csalást illeti, mely egészen az ellenkező módon mind csalóbbá lesz, mit szülhetne ez egyebet, mint nyavalyát: s ha egyszer megért, felbomlik, csendesen vagy néha erőszakosan s visszatér a minden csalás apjához, — igen valószínűleg tüzes lángok között. (A francia forradalom története, ford. Baráth Ferencz, I. köt. 35. old. Világ könyvtár kiadása.)

TARTALOMJEGYZÉK:

Széljegyzetek	3
A zsidókérdés aktualitása	7
A zsidókérdés helyes megítélésének akadályai	11
A modern zsidóság kialakulásának előzményei	14
Az asszimiláció és ennek külső formái	17
Az antiszemitizmus	33
A zsidókérdés megoldásának szempontjai	35
Az asszimiláció utja Magyarországon	38
A forradalmi zsidóság babonája és a tradíció nélküli zsidóság	40
Az asszimiláns zsidóság képtelen a tradicionális és nemzeti gondolkozás megértésére	49
A zsidóság anyagiassága és utilizmusa	53
A megoldás módjai	57
A zsidó nemzeti orientáció, mint a megoldás egyetlen módja	62
A magyar nemzet és a nemzeti zsidóság kapcsolata	67
A nemzeti zsidóság és a progresszív pártok viszonya	69
Kizárólag a magyar nemzet és a zsidóság közös munkája hozhat megnyugtató megoldást	72

MINDEN ÖNÉRZETES ZSIDÓ,

aki a zsidóság ügyét szíven viseli,

aki testvéri veleérzéssel van a szétszórt zsidóság minden szenvedő tagja iránt,

aki érdeklődéssel viseltetik a palesztinai zsidó állam fölépítése iránt,

aki nem akarja, hogy fiai és unokái hitükhagyottakká legyenek és mint kikeresztelkedett zsidók pogromvezetőkkel váljanak, az csatlakozik

A MAGYARORSZÁGI

CIONISTA SZERVEZETHEZ,

BUDAPEST, VI. KER., KIRÁLY-UTCA 36. SZÁM.

Beiratkozni lehet szombat és ünnepnap kivételével minden nap délelőtt 9 órától esti 6 óráig.

A „JÖVŐNK“

Magyarország egyedüli becsületes,
önérzetes és legnagyobb zsidó po-
litikai és szépirodalmi hetilapja.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Előfizetési ár egész évre 96 korona
félévre 48 korona, negyedévre 24
korona, egyes szám ára 2 korona.

Aki érdeklődik az egész világ zsidóságának eseményei iránt és aki a magyarországi zsidó események önérzetes és becsületes kritikáját akarja olvasni, az rendelje meg és olvassa

a „JÖVŐNKET“

A Jövők minden száma egyenlőre 20 oldal, a közvetlen jövőben ugyan ezért az árért már 24 oldalon fog megjelenni. _____

Legközelebb fogja elhagyni a sajtót a „JÖVŐNK“ kiadásában

Dr. S. BERNSTEIN:

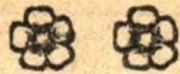
„A CIONIZMUS TÖRTÉNETE“

Dr. OSTERN LIPÓT KIVÁLÓ FORDÍTÁSÁBAN

Ez a könyv, mely kiválóságánál fogva az eredeti nyelven immár a harmadik kiadást érte meg, magában foglalja a cionizmus történetét és szervezétének ösmertetését, a történeti legrégibb időtől kezdve mind a mai napig.

Aki a zsidóság történetének eme legfontosabb részével megakar ösmerkedni, az rendelje meg a *Jövnők* kiadóhivatalában VI. ker. Király-utca 36.

Dr. S. BERNSTEIN „A CIONIZMUS TÖRTÉNETE“
cimü könyvét. Ára 10 korona.

Ugyancsak legközelebb jelenik meg a „JÖVŐNK“ kiadásában

ABÁDI IMRE:

„Judea reneszansza“

cimü könyve.

Megrendelhető már most a „JÖVŐNK“ kiadóhivatalában.

Minden zsidó és keresztény olvassa el dr. SCHÖNFELD JÓZSEF:

„Vissza a Gettóba“

cimü könyvét.

Kiváló meglátással és eredeti fölfogással mutatja be a zsidóság hibáit és ad irányt a zsidóság jövő elhelyezkedésének.

A ZSIDÓ NEMZETI ALAP

célja Palesztina földjét megvásárolni oly módon, hogy a föld elidegíthetetlen örök tulajdona maradjon a zsidó népnek

A ZSIDÓ NEMZETI ALAP EDDIGI
VAGYONA 20,000.000 FRANK

A ZSIDÓ NEMZETI ALAP

MAGYARORSZÁGI IRODÁJA : B U D A P E S T, VI., KIRÁLY-UTCA 36.

MINDEN ÖNÉRZETES ZSIDÓ
ÖRÖMÉBEN ÉS BÁNATÁBAN
ADAKOZZÉK A ZSIDÓ NEM-
ZETI ALAPRA!

Az adományokat a Zsidó Nemzeti
Alap magyarországi irodája veszi át,
és hetenként nyilvánosan nyugtatja a

„JÖVŐNK“ című hivatalos lapunkban

A
MAGYARORSZÁGI CIONISTA SZERVEZET

PALESZTINA : HIVATALA :

Hivatali helyiség: VI., Király-utca 36. I. em.

Hivatalos órák: 9—12.

Célja a Palesztinába való zsidó kitelepülés előkészítése és lebonyolítása a londoni központ utasításai szerint.

Zsidók!

Támogassuk anyagilag és erkölcsileg a

PALESZTINA HIVATAL

munkáját.